

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. XI; Nr. 6 (122), iunie 2023

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784-0034 ISSN-L 2784-0034

Irina Petraș

Dar ce Răsunet se aude?

Răsunetul cultural apărea în aprilie 2013 primind „în arendă”, cum ar veni, în fiecare lună, patru pagini (detașabile! – precizare importantă) din spațiul scriptural al cotidianului *Răsunetul*. E un *Supliment literar și artistic realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud*. Din luna octombrie a aceluiași an, apare sub egida Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, semnând atât dorința de cuprindere cât mai largă a vieții literare, ca loc privilegiat de enunțare pentru toți scriitorii din ținut, cât și ambiția de a îmbunătăți mereu calitatea colaborărilor. Andrei Moldovan, primul redactor șef, nu uita să precizeze că suplimentul își propune să fie o sită, fie ea și generoasă, pentru a nu pune în primejdie reprezentativitatea. *Mișcarea literară*, cu masiva și consistenta ei apariție trimestrială, și *Răsunetul cultural*, mai alert, mai *la zi*, nu se incomodează. Dimpotrivă.

Suplimentul crește mereu, într-un „bâzâit ca de albine”, harnice și dornice de afirmare. După trei ani, ca în povești, în iulie 2016, ajunge la 8 pagini. Rubricile se înmulțesc, *Răsunetul* vibrează tot mai prompt și mai expresiv la semnalele culturale, artele întâlnindu-se în paginile lui într-un tot mai armonios dialog. Are, firește,

atenția fixată pe *spiritul locului* (vezi excelenta antologie cu acest titlu pusă la cale de Menuț Maximinian în 2021), dar înregistrează, printr-un gest de recunoaștere a apartenenței la întregul culturii române, evenimente, cărți, oameni din toate zonele, identificând subtile atingeri și întrepătrunderi.

Primul lustru, 2013-2018, are și o antologie, îngrijită de Menuț Maximinian și prefațată de Andrei Moldovan, dedicată Centenarului Marii Uniri, semn că echipa lucrează în numele unei civilizații a *urmei*, atentă la arhivă, la tradiție. După moartea lui Andrei Moldovan (2020), neobosit și regretat om de cultură, *Răsunetul* e condus de Menuț Maximinian. Ca și Societatea Scriitorilor. Învățăcel atent și dăruit, el e gata să pună umărul la proiecte culturale cu greutate. *Răsunetul cultural*, acum *Magazin literar și artistic*, cu 16 pagini la dispoziție, a intrat în cel de-al 11-lea an de existență și se așază, cu tot mai mult aplomb și mai multă îndreptățire, în rândul publicațiilor culturale care își știu și își respectă menirea (într-o paranteză etimologică liberă, aș zice că, dacă *răsunetul* vine din latinescul *resonare* și e un sunet/*sono* reluat, transmis mai departe, în ecou, în română, el are, dacă vrem, și un *răs* în structura lui, acel *răs- /răz-* care înseamnă nu doar un exces, o repetare, ci și o prefacere a lucrurilor; sunetul se repetă, răsună, se duce în patru zări, dar și devine mai bun, mai plin de sensuri).

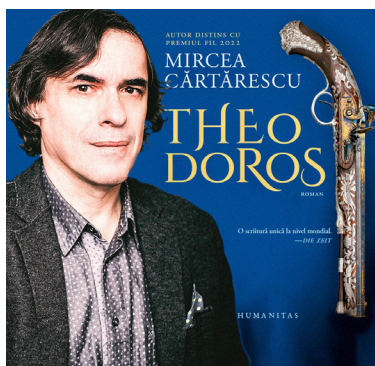
Nu pot decât să urez echipei ochi ager, condei alert, cerneluri rafinate și colaboratori de raftul întâi. La mulți ani!

Ateneul de Bistrița,

cu Mircea Cărtărescu

și romanul Theodoros

pag. 8-11

Jurnalul lui Ion Urcan

pag. 6-7

Organizează

Serisori de mai

marți, 6 iunie 2023, ora 18
în sala Gavril Seridon a Bibliotecii Județene BN

Invitat special: Gabriel Chifu
Conferință
Lansări: „Marea carte a uitării” de Gabriel Chifu
Revista „Mișcarea literară”, nr 1/2023

Prezintă: Cristian Pătrășconiu, Ovidiu Pecican,
Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximinian
Moderator: Ioan Pintea

Premierea Concursului Național „Serisori de mai”, ediția a VIII-a – secțiunea liceu
Prezintă: Diana Cristina Morar, Iulia Istrate, Ionela-Silvia Nușfelean

Sunt așteptați toți iubitorii de literatură!

Grafic: Diana Cristina Morar

Uniunea Scriitorilor din România

FESTIVALUL NAȚIONAL
de LITERATURĂ

FestLit Cluj 2023

Ediția a 10-a

7-9 iunie 2023

Rond de gală • Simpozion • Lectură publică
Promenada scriitorilor • Salon de vară
Concurs de manuscrise pentru tineri scriitori

Eveniment în colaborare cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

Menuț Maximilian

Din drag pentru cultură

Anul 2013 marca un nou început pentru literatura, cultura și artele ce porneau din Ținutul Bistrița-Năsăud. Cotidianul Răsunetul, cel care de 34 de ani este în casele bistrițenilor, plămădindu-se încă din zilele Revoluției, a adus în viața cititorilor un nou supliment. Astfel, pe lângă suplimentele dedicate învățământului (Didactica Nova), orașelor (Observatorul de Beclean, Curierul Năsăudean), agriculturii (Agraria), partea de arte avea să prindă contur prin intermediul unui proiect realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Poate tocmai pentru faptul că am mizat, de-a lungul timpului, mult pe cultură și educație, am rămas singurul cotidian tipărit din Bistrița-Năsăud, deși, de-a lungul vremii, au apărut o sumedenie de alte ziare pe piață. Toate au dispărut între timp pentru că este greu să-ți fidelizezi publicul ținându-l aproape.

Dacă în paginile ziarului informăm cititorii despre aproape toate evenimentele culturale, mai mari sau mai mici, în Răsunetul cultural ne-am propus să aducem în fața cititorilor calitatea din literatură, muzică și artele plastice. Trebuie menționat faptul că un sprijin deosebit în acest demers l-am primit de la criticul Andrei Moldovan, președinte al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. El a fost redactorul șef al publicației noastre, seriozitatea selecției materialelor văzându-se încă de la primul număr. De altfel, și pentru a intra în Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud îți trebuie, conform Statutului, un dosar în care trebuie să se regăsească publicații în periodicele literare ale Uniunii Scriitorilor, precum și comentarii ale criticii de specialitate în revistele USR. Așadar, cei 40 de membri ai Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud dovedesc faptul că și-au câștigat acest statut prin cărți serioase ce au stat în atenția criticii.

Despre povestea Răsunetului cultural s-ar putea spune multe. Publicația lunară, ce apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România Filiala Cluj, al cărei președinte este Irina Petraș, a demonstrat faptul că nu am făcut concesii și nu ne-am îndepărtat de la proiectul inițial, acela de a aduce în fața cititorilor vocea elitelor locale, dar și a invitaților acestora. În 2018, de centenar, am editat un volum ce a inclus primele 68 de numere din primii șase ani. Pe viitor, ne gândim să păstrăm această tradiție de a aduce în paginile unei cărți, împreună, suplimentele din mai mulți ani.

Ne vom strădui să promovăm, în continuare, frumusețea culturii, iar vocea creatorilor să fie auzită nu doar în cetatea Bistriței, ci pretutindeni unde magazinul nostru ajunge, atât în varianta print, cât și în online, toate edițiile de până acum putând fi accesate pe assbn.ro. Răsunetul cultural este marcă înregistrată, având, în același timp, ISSN de la Biblioteca Națională a României. În fiecare ediție avem câte un interviu cu o personalitate ce-și are rădăcinile în județul nostru sau care a colaborat cu noi, prezentăm evenimentele editoriale ale Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și ale Uniunii Scriitorilor din România, ne bucurăm de prezența cu fragmente din creația unor nume importante, iar cronicile literare vin să întregască imaginea oferită de noi în fiecare lună asupra actului cultural. În ultimii ani, am mărit numărul de pagini, de la 4 la 16, iar suplimentul a devenit magazin literar și artistic. Sunt puține ziarele care editează un magazin literar și artistic din fonduri proprii. Credem că prin reacțiile pozitive pe care le avem din țară și din străinătate ne-am atins scopul, acela de a aduce în fața cititorului frumusețea culturii în diversele ei fațete.

Pe lângă gândurile aniversare sosite acum, am extras și o scrisoare primită de la regretatul critic Ion Vlad.

Stimate prietene Menuț Maximilian, felicitări! N-am rezistat să nu vă transmit o colegială strângere de mână, felicitându-vă pentru ținuta remarcabilă a revistei bistrițene. Sumarul, paginile scrise fără chinuitoare fraze și/sau reflecții; ținuta, aș spune decentă și de nivel intelectual are darul de a vă felicita și de a vă ura o altitudine superioară. M-am bucurat citind paginile președintelui Academiei Române, Ioan- Aurel Pop și, în totul, pagini de literatură, eseuri, cronici etc., reprezintă un periodic exigent și demn de lectură fără ezitări sau ceea ce socotesc unii reviste „provincioase”, nu provinciale, ca aparținând unui oraș bistrițean. În trecut fie spus, născut în Archiud, sat dependent unei comune mai mari, Teaca, am descoperit Bistrița împreună cu bunicul meu, preot (pe atunci) în Petriș (Deda). Era, pentru un copil de 7-8 ani, o veritabilă călătorie... Revista e în competiție cu numeroase periodice din teritoriul transilvănean; nu e vorba de a ignora alte reviste, unele în totul remarcabile și inteligente ca orizont intelectual și cu o viziune livrescă de apreciat. Îmi pare bine că v-ați asumat ținuta „Răsunetului” și va fi, în mod cert, un argument al ținutului istoric și spiritual! Vă urez succes și spirit selectiv, Ion Vlad

Mulțumim tuturor colaboratorilor care au fost alături de noi pe parcursul anilor. Drumul nostru nu se oprește aici, din contră, dorințele noastre sunt mari, iar în viitorii ani dorim să devenim un reper pentru viața culturală din Bistrița-Năsăud, din Transilvania și din România.

Olimpiu Nușfelean

Reforme de formă

Greva profesorilor, justificată (vai, dar de ce trebuie să ne justificăm doar prin acțiuni critice?!), a bulversat societatea. A venit ca un duș rece peste mersul societății noastre, aruncând, o dată mai mult, o lumină crudă peste traumele și mîhnirile timpului pe care îl trăim în țară. Profesorii cer salarii mai mari. Ne miră că nu au exprimat aceste revendicări mai repede. Dar nu e vorba numai de salarii. E vorba de subfinanțarea învățământului, de baza materială, dotări didactice etc., etc., de asigurarea de șanse egale la învățătură... De țințele educației, derutante, derutate, generate de o societate care nu-și găsește drumul (în istorie). De Proiectul România educată, al președintelui Klaus Iohannis, demers gol de sens și de realizări, care se dovedește tot mai mult o batjocură națională. De unde „consens, viziune și continuitate” în gestionarea educației naționale? Cum e dovedită asimilarea și utilitatea lecțiilor trecutului? Ce politici educaționale sînt puse în operă? Cum se reflectă în îmbunătățirea educației procesul în care sînt antrenați, „într-o formă sau alta”, dacă sînt antrenați... „elevi, studenți, profesori, experți, instituții publice, reprezentanți ai mediului privat, societate civilă, simpli cetățeni”?

În perioada postdecembristă s-au derulat tot felul de zvîcniri de reformare a învățământului românesc. Fiecare ministru al educației propunea o „nouă reformă” a domeniului... Și, har Domnului, învățămîntul a avut – și are – miniștri cu nemiluita. Spiritul reformist a depășit cu mult limitele firescului, a tot urcat, prin noi reforme, atît de sus, cu miniștrii și teoreticienii lui cu tot, pînă a ajuns în aerul înalt și rarefiat al stratosferei educaționale, unde nu se mai poate respira. Pentru că, de fapt, miniștrii – cu mici excepții – veneau cu cîte o găselniță, o feșteală mai ales administrativă, sub care simburile tare al învățării seca necentenit, se usca. „Reformele” erau ceva de genul: vreo progenitură a vreunui ministru se plîngea că are prea mult de învățat pentru Bac și atunci ministrul (în cauză) mai reducea ceva din materia cerută sau din exigențele examenului... Nimic mai mult. Cercetați, vedeți și vă dumiriți. Și cum mintea altor și altor miniștri funcționa din ce în ce mai... rudimentar, consecințele erau – sînt – pe măsură...

Asemenea tendințe reformiste erau gestionate/ susținute de o masă politică precară, de un Politic (sa-i zicem așa) tot mai... incult. Ignorant și leneș în gîndire. Tot mai leneș. Pentru că numai o gîndire leneșă nu se împotrivesc dezastrului. O gîndire care se hrănește dintr-o farfurie în care nu vede ce are. Vede doar ceea ce trebuie să fure sau să-i asigure niște privilegii...

Se vorbește, azi, de un corp didactic tot mai puțin pregătit. Cauzele nu sînt doar salariile nemotivante. E vorba de pregătirea academică, de teoriile învățării aplicate după ureche, fie și copiate din cine știe ce țară, nefiltrate prin specificul autohton. De la Spiru Haret nu am avut o (altă) lege a învățămîntului viabilă. Teorii avem. Și teoreticieni avem, bine plătiți. Dar fără viziune, consens, continuitate. Fiecare ministru al educației ține să vină cu altceva. Un altceva nicicum. Profesorii sînt prost pregătiți? Dar cine i-a pregătit? Profesorii universitari, universitățile, unele acreditate după ureche... Cine autentifică doctorate dacă nu profesori universitari cu greutate? Oare aceștia au abandonat etica didactică? Întrebarea e îndreptățită. Mii de studenți au trecut prin cataloagele de evaluare ca umbra prin apă a gîștelor călătoare spre țările mai calde. Spre locuri călduțe. Și te mai miri că pacientul moare în spital după o injecție administrată de un „doctor”!... Și iar te miri că... condamnatul e mai isteț decît magistratul!... Și tot te miri că învățăcelul, confruntat cu viața, nu devine mai deșept decît dascălul, așa cum s-ar aștepta înțelepciunea străveche!...

Și-apoi avem problema disciplinei, a relației de stimă dintre elevi- profesori-societate... Mult s-a mai stricat această relație! N-avem spațiu... tipografic să o discutăm. Și, mai pe larg, demotivarea elevilor, cu descendență directă din modelul social. Oricîți bani le-ai da acum profesorilor, nu mai poți îndrepta peste noapte mulțimea de disfuncții acumulate. Dar măcar ai putea începe de undeva. Dintr-un punct ferm, de referință. Competența actului didactic nu poate fi măsurată dacă educația e menținută într-o viziune eronată.

În învățămîntul nostru actual se (mai) mizează mult pe apostolatul didactic. Dascălul nostru generic muncește, uneori fără măsură și fără grijă de propria sănătate, de dragul școlii și al elevului. Asemenea dascălii saltă elevii, în fiecare ciclu școlar, măcar cu o treaptă mai sus. Și un asemenea dascăl trage înainte, ca boul în jug (să-mi fie iertată expresia), trage tot înainte, răbdînd cuminte jugul și biciul unor șefi sau teorii didactice, al birocrăției educaționale, răbdînd așa, inocent, fără nici o reacție. Se mai întîmplă ca, de multă folosință, jugul să se uzeze și să se rupă, deoarece „ministru” nici la așa ceva nu-l duce capul să se gîndească. Poate că unii consilieri îl avertizează și atunci mai aruncă în fața... bouului o mîna de iarbă. Scăpat de jug, bou (iarăși iertare!) o ia înainte pe arătură. Fără opreliște. Nu-l poți aduce la brazdă considerîndu-l în continuare doar un animal de povară. Unde și cum găsim o privire demnă care să caute spre dascăli cu demnitate?

Andreea H. Hedeș

Nota 10

O boală-nvinsă-i orice revistă, ziar, în fine, periodic, mai cu seamă în vremuri tulburi, ca cele pe care le traversăm. Răsunetul celebrează astăzi zece ani de existență. Și nu oricum. Navigând cu bine peste valurile și vânturile democrației originale în care trăim, printre capriciile unei societăți tot mai greu de înțeles și tot mai îndepărtate de cuvântul tipărit, trecând prin focul crizei pandemice și al lumii răsturnate de război, în timp ce are la cârmă un tânăr, poate chiar foarte tânăr „manager”, (nu îmi place cuvântul dar...), pentru încercările despre care nu știa nimeni că vor veni, pentru încercările prin care puțini au mai trecut, (acum 80 de ani, acum 100 de ani), pentru încercările prin care nimeni nu a mai trecut, (această nouă revoluție, revoluția AI care schimbă paradigma întregii noastre existențe) și da, tânăr, pentru ritmul vieții actuale, în care, deși totul se desfășoară pe repede înainte, maturizarea și asumarea responsabilităților, adică a greutăților, au loc mult mai târziu. Iată așadar o întreprindere riscantă, la care puțini „se înhamă”, dar în care s-a avântat cu naivitate, curaj și generozitate Menuț Maximinian, dăruindu-ne un Răsunet de nota 10. Felicitări și La Mulți, Mulți Ani!

Theodor Damian

Promovarea valorilor naționale

Iată un magazin botezat în apele curate ale culturii române devenit model pentru explorarea și promovarea valorilor noastre naționale, cu accent specific și bine plasat pe valorile tradiționale locale. Acest lucru se dovedește a fi providențial astăzi când se răspândește o cultură a repudierii, când confuzia axiologică, dirijată sau întâmplătoare, precum și deșertificarea morală se află în plină expansiune amenințând sănătatea și stabilitatea sufletului românesc.

Felicitări scriitorului Menuț Maximinian, părintele și ctitorul publicației bistrițene și tuturor colaboratorilor săi!

Valentin Marica

Acolo unde ostenește lumina

Spre o amiază a spiritului se îndreaptă tot mai mult revista Răsunetul cultural, întărindu-ne partea de miazăzi a sufletului. Îi simt fiecare număr astfel și pentru că locul de naștere al revistei îmi este și mie locul nașterii?

Sunt atâtea dileme în evaluarea revistelor literare, vorbindu-se despre acestea mai mult cu obidă, ironie, orgoliu. Despre Răsunetul cultural nu pot vorbi acum decât cu bucurie, preluându-i emoția SĂRBĂTORIRII, intrând într-un inefabil precum cel al frângerii unei pâini.

Într-o acheta a revistei Vatra despre peisajul revuistic românesc, Mircea Anghelescu aprecia că revistele importante la ora actuală sunt tot cele vechi, România literară, Viața Românească, Steaua, dar, ar fi bucurios să afle că mai sunt și altele, „chiar mici, susținute de instituții și oameni puternici ai locului.” Nu voi numi astfel revistele literare, mari și mici, fiecare habent sua fata, dar sunt de acord că un om puternic „al locului” poate așeza în peisajul revuistic o construcție relevantă. Locul, de această dată, e Bistrița-Năsăud, iar omul puternic „al locului” e scriitorul Menuț Maximinian, împătimit în ideea că suntem sortiți să ne întoarcem mereu acolo unde ostenește lumina; mai ales într-o lume în care, vorba cronicarului, se năruie înțelesul ca frunza pe apă.

Ce boală sacră!

Ștefan Borbély

Un cadou aniversar

Ținând cont de pasiunea celor de la Răsunetul Cultural și a Domnului Menuț Maximinian pentru antropologie, m-am gândit ca, în loc de câteva cuvinte de complezență, să vă trimit un mic cadou inedit, inspirat ca metodologie dintr-un serial științific de televiziune BBC de pe vremea adolescenței mele secunde (1978-1979), pentru care eram dispuși să lăsăm departe absolut totul ca să nu îl pierdem. Intitulat *Connections* și prezentat de un savant charismatic cu ochelari pe care îl chema James Burke, el a constituit cea dintâi mostră de interdisciplinaritate pe care am întâlnit-o – deși cuvântul nu avea încă relevanța magică de acum –, întrucât autorul își propunea să releve efectul creativ neașteptat pe care un accesoriu dintr-un anumit domeniu îl avea asupra unui altul cu care nu părea să fi fost înrudit sau la care nu părea să se fi gândit nimeni ca posibilă destinație pentru o grefă. Cazul cel mai des invocat în zilele noastre este acela al cartelelor perforate de la războaiele de țesut care s-au dovedit a fi esențiale și în tehnologia computerelor, exemplul fiind suficient pentru a-i sugera cititorului că ne aflăm într-un domeniu al artelor combinatorii paradoxale, care devine cu atât mai incitant cu cât disciplinele pe care le asociază se dovedesc a fi mai incongruente.

Așadar, în cazul nostru, întrebarea ar fi următoarea: ce legătură este între un automobil japonez Subaru și cloșca cu pui care-ți cotcodăcește în ogradă? Bunul simț îți spune că nici una, fiindcă cele șase stele de pe logo-ul Subaru (cinci mici și una mare) invocă istoria unei fuzionări de succes, cinci firme mai mici unindu-se la un moment dat pentru a da naștere gigantului industrial de acum. Cu toate acestea, de ce s-a ales neapărat Subaru ca nume modifică puțin perspectiva, întrucât cuvântul desemnează în japoneză constelația Pleiadelor (*Cloșca cu pui*), reprezentând un roi galactic difuz format din șapte stele, din care, cu ochiul liber, se văd de fapt doar șase. Asocierea ei cu păsărețul e frecventă în diferite culturi, maghiarii vorbind de *Fiaștyúk*, iar mitologia germanică de „*găinile Freyjei*”, Freyja fiind, în *Edda*, zeița fertilității, a iubirii și a previziunilor magice, renumită și pentru faptul că se deplasează într-un car tras de pisici. Cu alte cuvinte, pe acolo pe unde umblă Freyja se cam răresc șoarecii: să nu uităm acest detaliu mărunț, fiindcă-l vom mai întâlni în trecere în textul de față.

Apariția pe cer a Pleiadelor la început de iunie are un rol ambiguu în calendarul popular, fiindcă ea poate fi potențial vătămătoare, capabilă de „învârteli” periculoase ale vremii. În cântul al șaselea al *Fastelor*, dedicat lunii lunonei, puternica soție a lui Jupiter, Ovidiu avertizează în privința furtunilor neașteptate și a ploilor ivite din senin, concluzionând că prima parte a lunii nu e bună nici pentru nuntiri. Claude Lévi-Strauss o consideră atât de importantă pentru configurația calendarului de vară încât îi dedicată un întreg capitol în *Mitologice I. Crud și gătit*, precizând că, în credința romanilor antici, „*Pleiadele sunt «nimbosae», «aquose», «pluviae», sau «ude», umede; «imbriferae», aducătoare de ploaie; «procellosae», furtunoase*”, fiind și autori care observă că în spațiul elin ele pot aduce chiar și zăpada. Nu întâmplător, capitolul lui Claude Lévi-Strauss se intitulează *Dublul canon răsturnat*, indicând, prin intermedierea lui Jean-Jacques Rousseau, un gen muzical de virtuozitate ludică în care ordinea normală a canoanelor se răsucesce prin întoarcerea hărții de cotă cu capul în jos, în așa fel încât canoanele „*să fie cântate în ordine retrogradă, astfel încât să se înceapă cu sfârșitul*”. *Dublul canon răsturnat* este, așadar, și el o „învârteală”: nici prima, dar nici ultima din textul nostru.

În calendarul popular românesc, Pleiadele prezidează trei sărbători de început de iunie, *Vărtolomeiul Grăului* în 11, *Nunta șoarecilor* în 12 și *Eliseiul (Liseiul) grăului* în 13, făcând parte, după Tudor Pamfile, (*Sărbătorile la români*) din ordinul „Sfinților Mărunți”, despre celebrarea divinităților mărunte vorbind și Ovidiu, fără a-i pomeni, desigur, pe sfinți. Pe ansamblu, perioada nu e neapărat fastă, fiind aducătoare de nenorociri neașteptate: ploi uriașe, grindină, furtuni cumplite. „*Vărtolomeiu – scrie Tudor Pamfile – cade la 11 iunie și se serbează fiindcă e rău de hale (furtuni groaznice) și furtuni cu piatră*”. Vă mai amintiți de pisicile care trag carul Freyjei? În credința unor comunități rurale bucovinene – precizează tot T. Pamfile –, de Sf. Onufreiu (12 iunie) „*se încheie primăvara*” și vremea se *învârte* spre vară, deși ar fi de dorit ca în ziua aceasta să și plouă, „*fiindcă se crede că în tot cursul anului nu vor mai fi șoareci*”, adică recolta nu va fi stricată. Oricum, „sfinții mărunți” tutează o perioadă de incertitudine, în care se decide soarta recoltei, fiindcă, pe neașteptate, vremea se poate „învârtoși” într-o direcție rea, compromițând muncile câmpului. Așa se face că, în această perioadă, oamenii trebuie să se abțină de la orice „învârteală”, inclusiv de la răsucitul fusului sau de la tors, ajutând în acest fel ca vara să o ia pe calea cea dreaptă, întrucât – precizează de data aceasta Ion Ghinoiu în *Calendarul țaranului român* –, prin păduri se întâmplă și alte grozăvii: „*se răsucesce frunza pe ulm, plop și tei, iar noaptea apare pe cer constelația Găinușă*”.

În consecință, spune tot I. Ghinoiu, „*Vartolomeu Grăului avea trăsăturile unui aprig zeu care îi pedepsea pe cei care-i nesocotea ziua: bătea piatra, stârnea furtunile și vijeliile*”. Într-un regim de semnificații similar ardeleni știu de *Medardul* din calendarul catolic (8 iunie) și de spaima asociată sărbătorii anuale a acestui sfânt, întrucât se crede că dacă plouă în ziua respectivă, va ploua și-n cele 40 de zile succesive. Ion Ghinoiu sugerează și un alt element interesant, legat de trecerea de la calendarul iulian la cel gregorian, ceea ce face ca, „*pe stil vechi*”, ziua de celebrare a Vartolomeiului să „*corespundă cu solstițiul de vară*”, adică cu acel moment din an în care zilele încep să se scurteze și vremea „se învârtoșează”, se întoarce înspre toamnă și iarnă.

Am însă unele dubii în privința etimologiei numelui, I. Ghinoiu precizând că „*denumirea acestei reprezentări mitice a fost preluată de la Sfântul Apostol Vartolomeu din calendarul ortodox*”. E puțin probabil să fi fost așa, deși pe 11 iunie calendarul creștin răsăritean îl serbează și pe Sf. Bartolomeu, prin dedublarea sărbătorii clasice, occidentale, care cade pe 24 august. Impresia mea este că spaima indusă de „*învârțirea*” neașteptată a vremii cu prilejul „sfinților mărunți” a fost preponderentă în economia acestei sărbători, cuvântul *vartolomeiu* fiind o adăugire mai târzie cauzată de omofonie, ambii termeni având un etimon de sorginte slavă. Indiferent cum o fi fost, asta nu ne împiedică să-i urăm redacției *Mișcării Culturale* să nu aibă parte de „învârteli” neplăcute la acest început de iunie și să îndrepte osia pasiunii care o mână în direcții mereu bune, folositoare. *La mulți ani!*

Ion Buzași

Aniversare

Citesc, aproape număr de număr revista, căci pot spune că este o revistă – „Răsunetul cultural”. Din modestie, regretatul Andrei Moldovan, cel care a proiectat apariția acestui supliment literar, și Menuț Maximilian, harnicul și talentatul lui dirigiuitor actual, l-au conceput ca un supliment al ziarului județean Bistrița-Năsăud, „Răsunetul”, purtând titlul nemuritoare poezii a bardului deșteptării naționale, Andrei Mureșanu. Mă gândesc însă că e și o continuare a tradiției presei ardelenne - a „Gazetei de Transilvania” care avea un supliment literar cu un titlu așa de frumos „Foaie pentru minte, inimă și literatură”.

Ca membru al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, sunt bucuros că pot saluta împlinirea unui deceniu de la apariția acestei publicații care și-a câștigat un loc de prestigiu în revuistica actuală și-i doresc în continuare să fie, în buna tradiție a gazetăriei transilvane „o foaie pentru minte, inimă și literatură”.

Simona-Grazia Dima

La mulți ani!

Răsunetul cultural, supliment al ziarului Răsunetul din Bistrița, este o publicație generoasă, bine articulată, pe care o citesc cu mare plăcere. Am scris în paginile ei în câteva rânduri și am remarcat cât de implicată este în viața zonei sale de reședință, dar și în cea a cuprinzătoarei arii transilvănene, spre a îmbrățișa empatic întreg teritoriul național, atât cât îi permite spațiul. Este meritul unei echipe conduse de jurnalistul, criticul și poetul Menuț Maximilian, spirit racordat eternului dinamism al existenței și, constant, valorii indubitabile. Acum, la împlinirea unui deceniu de ființare în câmpul culturii românești, îi doresc din inimă acestei reviste minunate să ne încante mereu cu paginile sale consistente și captivante, la fel ca până acum. La mulți ani!

Cornel Cotuțiu

Perseverență și consistență

„Răsunetul Cultural”, după 10 ani de existență, a ajuns să fie o publicație inconfundabilă. Și necesară. Grație managerului cotidianului bistrițean, scriitorul Menuț Maximilian, revista a ajuns să fie distinctă, prin maniera în care oglindește evenimente culturale ale zonei noastre și de anvergură națională. Este firesc, astfel, să beneficieze nu numai de colaboratori ai spațiului... Coșbuc-Rebreanu, dar și de nume notorii în literatura și cultura românească de azi.

Apreciez străduința, persuasiunea conducătorului ei de a face ca apariția „Răsunetului Cultural” să fie necondiționat lunară (și nu circumstanțială) - ceea ce este admirabil și confirmă îndreptățirea de a fi situată sub egida Uniunii Scriitorilor din România, prin filiala Cluj. Deopotrivă, trebuie invocat/evocat răposatul scriitor Andrei Moldovan, căruia i se datorează în aceeași măsură profilul consistent al acestei reviste.

Elena Abrudan

Omul sfințește locul

Trebuie să mărturisesc că răsfoid *Răsunetul cultural* am fost surprinsă să văd atâtea materialele dedicate culturii, de o calitate care face cinst redactorilor și colaboratorilor. Important este și felul în care redactorii ziarului reușesc să îmbine materialele dedicate livrării de informații utile bunului mers al urbei cu materiale care dau seamă despre evenimentele culturale organizate la nivel local și național. Reflectarea bogăției și diversității culturale din regiunea Bistrița-Năsăud este susținută de numeroși oameni de cultură care provin din acest spațiu cultural și înțeleg să sprijine prin materialele trimise spre publicare și prin participarea la evenimentele culturale organizate în zonă, în calitate de protagoniști sau spectatori. Este impresionantă solidaritatea celor plecați în țară sau în afara ei pentru a se realiza în plan profesional și personal, cu cei rămași acasă „să sfințească locul”. Prin competența și dăruirea cu care se străduiesc să mențină vii tradițiile acestui spațiu cultural și să promoveze pe cei merituosi, ei reușesc să dea o șansă exercitării creative și de calitate a actului artistic și cultural profesat de colaboratori și invitați, calitate care se reflectă în paginile *Răsunetului cultural*. Felicitări!

Alexandru Jurcan

Zece ani „răsunători”

De câte ori apare o nouă revistă, am emoții că nu va dura, că se va pierde în hățișuri de tot felul. E bine știut că în orice revistă/carte „o lume își face încercarea” (Eminescu). Lumea din *Răsunetul literar* are prestanță, vizibilitate și iată că acum demonstrează ce e mai greu: durabilitatea. E mare lucru perseverența. Ambiția, cutezanța, talentul, entuziasmul, dar și un curaj maxim(inian). Revista găzduiește opinii pertinente și articole de interes major, sfidând orice provincialism. Scria Blaga că „omul nu-i decât măsura unui drum de împlinit”. Urez revistei un drum luminos, durabil, dătător de speranță în puterea literaturii!

Liviu Ioan Stoiciu

Bun-simț spiritual la Bistrița

Zece ani cu o publicație de top apărută într-un oraș drag mie, cu prieteni - *Răsunetul cultural*. O minune de limbă română. Publicație a Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Un „magazin literar și artistic”, supliment al cotidianului independent *Răsunetul* (creație a scriitorului Menuț Maximilian, înțeleg, patron clarvăzător). Publicație pe care eu am citit-o număr de număr abia în ultimul an, când am conștientizat că la Bistrița apare sub egida Uniunii Scriitorilor nu numai excelenta revistă *Mișcarea literară* (editată de Consiliul Județean). E o plăcere și o bucurie să descoperi profesionalismul redactorilor *Răsunetului cultural*, extraordinarele colaborări, viața literară de vârf la zi (apropiată îndeosebi Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor), să descoperi tradiții ale identității românești, promovate număr de număr. Prin *Răsunetul cultural* provincia bistrițeană dă lecții de bun-simț spiritual. Îi urez *Răsunetului cultural* să fie un reper al publicisticii literare de la noi.

Leo Butnaru

Întreg spațiul românesc

De când cu poșta electronică, *Răsunetul cultural* răsună în întreg spațiul românesc, de la Dunăre spre cetățile de la Nistru. Felicitări și urări de prosperitate și perpetuare! O spun din inimă, dar, recunosc, și din oarece... interes personal, ca cel, deja de ceva timp, găzduit generos, ca autor, de bine citorita publicație. Orice reîntâlnire, ca autor și cititor cu *Răsunetul cultural*, bucură mintea, ochii și... auzul transfrontalier... româno - român, adică interN-național. La mai multă și la mai mare răsunare!

Olimpiu Nușfelean

La 10 ani

La 10 ani de la naștere, o publicație (literară) este deja mare. Suficient crescută și matură în același timp. Dovadă: *Răsunetul cultural*, supliment al ziarului *Răsunetul*, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, prin strădania redactorului șef Menuț Maximilian, a editorului coordonator Gabriela Ciomei, a redactorilor și tehoredactorului Icu Crăciun, Olimpiu Nușfelean, Maxim Dumitraș, Claudiu Moldovan. Publicația beneficiază de colaboratori de nădejde din județ și din țară și reușește cu fiecare ediție să fie vie, axată pe un flux literar consistent, reprezentativ. Sunt de remarcat paginile tematice, cele dedicate unor evenimente de excepție, anchetele literare sau interviurile adesea regăsite în cărți notabile, dar și comentariile la zi ale unor apariții editoriale ce țin de cultivarea tradiției culturale, cât și ca expresie a vieții literare de strictă actualitate. Se perindă prin spațiul publicistic al revistei scriitori de renume ai momentului, din județ și din țară, dând sama despre o efervescentă culturală, un dialog literar, o cernere a valorilor pe care publicația bistrițeană le ilustrează constant. Alături de revista *Mișcarea literară*, *Răsunetul cultural* edifică un spațiu binevenit de afirmare literară și culturală. La 10 ani de primul număr, *Răsunetul cultural* este o dovadă clară că viața literară are suflu. Îi urăm alte și multe decenii de apariție!

Ilie Rad

Un deceniu de cultură

Ni se spune că *Răsunetul cultural* din Bistrița, aflat sub conducerea neobositului și competentului scriitor și publicist, Menuț Maximilian, aniversază un deceniu de existență – un binemeritat pretext de bilanț, pentru redactori și colaboratori.

Cunosc publicația doar din ultimii ani, când am și devenit colaborator al ei. Ce m-a impresionat încă de la bun început a fost faptul că publicația nu a adus în fața cititorilor „doar vocea personalităților locului”, care i-ar fi dat o notă provincială, în care cad, din păcate, atâtea din revistele noastre cultural-literare, ci, spun conducătorii *Răsunetului cultural*, ci și a „invitaților acestora”, adagiu inteligent, prin care publicația se înscrie pe coordonatele naționale.

Ca și *Mișcarea literară*, apărută tot în spațiul bistrițean, *Răsunetul cultural* a dedicat numere speciale unor personalități cunoscute ale culturii noastre naționale, cum ar fi Irina Petraș, Horia Bădescu și mulți alții.

Remarc apoi anchetele literare, pe teme foarte serioase sau grave ale culturii române (destinul patrimoniului nostru literar, amintirile scriitorilor despre sărbătorile de Paști și Crăciun, momentul fabulos al debutului publicistic, soarta cărților cu autograf etc.), la care participă scriitori valoroși din toată țara. Sper ca, la un moment dat, aceste anchete să fie publicate într-un volum, fiindcă ele ar constitui un fel de barometru al dezbaterilor noastre literare.

Pentru că *Răsunetul cultural* are și variantă tipărită, nu doar versiune online (alt merit, cu care nu se pot mândri toate revistele), fac redacției propunerea ca fiecare număr să fie trimis, ca donație, unui număr de cel puțin 60 de biblioteci din țară (județene, centrale universitare, ala institutelor de cercetare socio-umanistă, aflate în subordinea Academiei Române), pentru ca revista să intre cu adevărat în circuitul național.

Urez *Răsunetului cultural* să atingă cel puțin Semicentenarul, dacă nu mai mult, pentru a conta cu adevărat în istoria presei și a culturii române!

Nicoleta Milea

Lumina curată a cuvântului

La ceas aniversar, sunt onorată să aduc un cald și respectuos omagiu colectivului de redacție, reprezentativ pentru elitele culturale - frumos, generos și deosebit de bogat spiritual - al Răsunetului cultural, publicație realizată de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, ce apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj.

10 ani în lumina curată a cuvântului, 10 ani definitorii pentru a face auzită vocea distinctă a personalităților locului, 10 ani de sinteză a spiritualității românești, cumulând o întreagă filozofie asupra vieții culturale și literare, prin care scriitorii și cărturarii zonei au ființat dimpreună cu invitații acestora, înscriindu-se astfel în rândul valorilor eterne ale umanității.

Radiografie a epocii contemporane, această publicație este și o autentică mărturie a trudițiilor pentru care arta cuvântului are menirea să scoată la lumină adevărul, subliniind că niciodată adevărul artistic nu trebuie confundat cu cel istoric.

George Vulturescu

Din inima Transilvaniei

Rare sunt publicațiile care susțin un "spirit al locului", fără să-l marginalizeze, ci deschizându-l spre zonele limitrofe, asupra cărora a lucrat "duhul românesc" (cum zice L.Rebreanu) al școlilor năsădene, acel potențator "Virtus Romana Rediviva". La 10 ani de la apariție, magazinul "Răsunetul Cultural" din Bistrița a devenit o inima culturală a Transilvaniei în care "bat"/se regăsesc pagini, relatări, biografii, creații recente și comentarii ale operelor scriitorilor din Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Cluj. E adevărat că aderența rodnică a Filialei Uniunii Scriitorilor din Cluj, spiritul Almei Mater al Universității de aici, ne-a unit, ne-a conștientizat de acel izvor comun al "Transilvaniei din cuvinte": "caietele" (marca Irina Petraș) filialei noastre sunt o vie mărturie.

Am avut șansa (istorică, spun) de-a avea la Satu Mare câțiva "iluminatori" de obârșie din Bistrița-Năsăud, care au întemeiat aici școli - după Marea Unire din 1918 - au fondat reviste de cultură, au sădit în suflete graiul românesc. Nu obosesc să-i amintesc, oriunde, pe Darius Pop (care a fondat aici prima revistă literară - "Țara de Sus" /1921, ziarul deșteptării românești "Granița" /1934 - 35, publicația "Viața școlară" /1925), pe Vasile Scurtu, cu cercetări asupra graiului din Ugocea românească, cu o lucrare de excepție - "Termenii de înrudire în limba română", premiata de Academia Română cu premiul "Timotei Cipariu", 1968. De asemenea, îl adăugăm pe profesorul Octavian Ruleanu care a fondat (cu sătmăreanul Constantin Gh.Popescu) cea mai redevabilă revistă culturală de pe granița de Nord-Vest, "Afirmarea" (1936-1940) la care au colaborat mari scriitori din întreaga Românie.

"Răsunetul Cultural" de azi are acel "spirit" în care palpă vechile "făclii" ale "deșteptării" noastre: atenția acordată moștenirii culturale, "vocii" vii ale creatorilor de azi din Bistrița-Năsăud, prezența celor mai însemnate valori culturale din județele limitrofe dar și din întreaga țară. Bine "gospodărită", cu potențări ale textelor prin ilustrații variate, atentă la evenimentul cultural de azi, publicația (aflată sub egida Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud) a câștigat prestigiu prin munca redevabilă a lui Menuț Maximilian, care a știut să atragă în jur fie pe scriitorii marcanți din Bistrița (Icu Crăciun, Virgil Rațiu, Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinteș), fie scriitorii din întreaga țară.

Din Satu Mare, de la Poesis, aflându-mă aproape de aceste pagini (fie prin atenția acordată cărților mele, fie prin creații proprii recente) consider această publicație ca fiind cea mai originală și percutantă din județele Transilvaniei. Felicitări redactorilor și viață lungă în cultura românească!

Icu Crăciun

La mulți ani, Răsunetul cultural!

După retragerea din viață a regretatului critic și istoric literar Andrei Moldovan, cel care a făcut ca scurgerea timpului să fie oprită măcar pentru o clipă datorită editorialelor de antologie ale Efemeridelor sale antume din Răsunetul cultural, dl. Menuț Maximilian și echipa corpului redacțional au continuat principiile impuse în urmă cu zece ani: texte de calitate, exigență, consistență, toate sub stindardul esteticului. S-au mărit numărul de pagini, revista putând fi așezată oricând alături de cele performante, completând, în felul acesta, profilul celeilalte reviste bistrițene, Mișcarea literară, condusă de dl. Olimpiu Nușfelean. Materialele tipărite nu epatează cu orice preț, dimpotrivă, înnobilează, așezat, ființa umană, fie că este vorba de cronici, aniversări, comemorări, interviuri, portrete, fie de proză sau poezie. La ora actuală, a crescut numărul colaboratorilor de notorietate, acest periodic devenind pe bună dreptate un reper, o prezență dătătoare de o nouă culoare în spațiul geografic-literar al țării noastre, cu alte cuvinte s-a învechit ca un vin bun de Lechința sau Jelna.

Mircea Popa

Punți trainice de legătură și înfrățire literară

Revista care poartă numele poeziei lui Andrei Mureșanu, cea care a devenit Marseilleza românilor la 1848 și apoi imnul nostru național, apărută într-un important centru cultural al țării, Bistrița, a devenit în ultimele decenii o adevărată revistă cultural-literară în toată puterea cuvântului. Prezența ei la viața culturală a țării a depășit, prin numerele de interes general realizate, gazeta de tip regional, adresându-se cititorilor de pe întreg cuprinsul țării. Redactată de un colectiv de redacție inimos, în frunte cu Menuț Maximilian, ea participă tot mai activ la dezbaterile problemelor celor mai importante la ordinea zilei, prin editoriale, articole de opinii, anchete, comemorări și aniversări, readucând în atenția publică o bogată moștenire istorică, creată și consolidată de-a lungul timpului, prin specialiștii tot mai însuflețiți de la Biblioteca Județeană „G.Coșbuc”. Bogata tradiție a locului, creată de orașul Năsăud, din momentul în care aici a luat naștere cel de al treilea liceu cu limba de predare română, după cele de la Blaj (1754) și Beiuș (1828), a constituit factorul principal de educație și de crearea a unei elite românești în zonă. Am spune chiar că, datorită lui, literatura noastră s-a îmbogățit cu două nume emblematice, Coșbuc și Rebreanu, iar faptul că o seamă de cercetători din noile generații l-au secondat pe marele rebrenolog Nicolae Gheran în munca sa de cunoaștere a operei autorului lui Ion, iar alții au dat la iveală din scrierile uitate ale lui Coșbuc, că la Bistrița s-a creat o arhivă scriitoricească de prim rang, că redactorul Menuț a creat punți trainice de legătură și înfrățire literară cu orașul de pe Someș, sunt tot atâtea realități evidente pentru a asigura acestei reviste un viitor trainic și valoros în câmpul literar actual.

Urez revistei și colectivului ei redacțional un sincer La mulți ani!

Iacob Naroș

Continuitate și diversificare perpetuă

Răsunetul cultural s-a născut din dorința scriitorilor afiliați Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud de-a avea un spațiu al lor în care să publice, dar și cu gândul la o deschidere mai largă spre lumea literară. La început, cu patru pagini detașabile pe lângă Răsunetul, apoi după un an, ca supliment de sine stătător, iar peste câteva luni, Comitetul de Conducere al Filialei Cluj - al Uniunii Scriitorilor din România a decis să acorde egida sa publicației noastre.

Dacă în prima perioadă (2013-2018), apar doar în vreo cinci recenzii ale cărților mele, odată cu anul 2018, am început să colaborez cu articole proprii, ceea ce m-a bucurat mult, având girul regretatului Andrei Moldovan. În perioada a doua (2019-2023), publicația și-a câștigat renumele pe deplin, dar și prestația și popularitatea prin seriozitate și creșterea numărului de pagini cu Menuț Maximilian. Acum, la cei zece ani împliniți, doresc Răsunetului cultural viață lungă, colaboratori de elită și creșterea continuă a răspândirii ei în rândul iubitorilor de cultură și frumos.

Vasile V. Filip

După zece ani

Acum zece ani, cotidianului local „Răsunetul” i-a mai crescut o aripă. La inițiativa regretatului Andrei Moldovan, cu totală deschidere și întreg sprijinul logistic și financiar al directorului Menuț Maximilian și al întregului colectiv de redacție. O aripă culturală, de apariție lunară, cu care a putut să-și ia zborul în lumea largă, depășind mult granițele locale, ca și pe cele ale interesului imediat. Mai întâi, cu mare zgârcenie de spațiu tipografic (patru pagini, contribuții nu mai lungi de o pagină și jumătate etc.), ajungând azi la peste 120 de numere, în ultimii ani a câte 16-18 pagini. Dar mai ales, cu colaboratori de pe o arie tot mai largă, cu contribuții tot mai variate și mai convingătoare, vizate calitativ de Filiala Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor din România, cu inițiative de anchetă (și respondență masivă) privind condiția socio-profesională a scriitorului român în genere.

Toate acestea, pe spezele cotidianului, rămas (poate tocmai de aceea) singurul ziar din județ cu imprimare tipografică, cu prestigiu consolidat, cu rezonanță (pe suport electronic) națională și chiar internațională. Și în condițiile în care, cum bine se știe și se vehiculează frecvent, cultura nu are eficiență economică. Lucru valabil pe termen scurt. Dar zece ani e un termen mediu, iar experiența „Răsunetului cultural” ar putea convinge, poate, pe adepții pragmatismului îngust cum că dimensiunea culturală a omului are un viitor, ba chiar că acesta e drumul cel mai specific, cel mai adevărat, hărăzit umanității.

Felicitări, pentru toate acestea, destoinicului manager Menuț Maximilian și colectivului său de redacție, precum și cercului tot mai larg de colaboratori pe care a reușit să-l închege. Mulțumim, „Răsunetul”, la mulți ani, „Răsunetul cultural”!

Vasile V. Filip

Jurnalul lui Ion Urcan

În primăvara 2023 (la trei ani după dispariția fizică a autorului), cultura națională s-a îmbogățit cu o contribuție copleșitoare nu doar prin dimensiuni (1262 de pagini), ci și prin valoarea literară incontestabilă, dar și înalt simbolică pentru tragismul cotidian al valorilor intelectuale în mediu și timp ostil. Este vorba de *Jurnalul (1985-2020) poetului și criticului Ion Urcan* (Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2023, ediție îngrijită de Ileana Urcan, cu o prefață de Ion Pop). Prefațatorul (a cărui autoritate critică este în afara oricărei discuții) vorbește despre „unul dintre cele mai revelatoare și autentice documente de epocă apărute la noi în ultima vreme”, jurnalul acoperind, cu înregistrări disparate (anul 2010 lipsește cu totul), dar de mare autenticitate, 35 de ani dintr-o istorie tulbure, de răscruce, de dinainte și de după 1989.

Aș vrea însă, în cele ce urmează, să vorbesc nu atât despre valoarea documentară, incontestabilă, a acestor pagini, cât despre semnificația lor umană și intelectuală, așa cum se conturează ea pe fundalul mediului social-istoric, slab sau chiar deloc valorizant pentru performanța literară și intelectuală în general. Nu ascund faptul că l-am cunoscut pe autor, că ne-a legat o prietenie de 45 de ani, dar paginile operei sale poetice, critice și îndeosebi ale celei diaristice oferă un grad de relevanță superior cunoașterii directe a omului.

Avem de-a face cu o personalitate tensionată și contradictorie, de o exigență maximă față de semenii, dar și de sine, la care imperatiile morale și capacitatea de proiecție a unor modele intelectuale (care-și subordonează, adesea, realitatea mundană) coexistă cu o acerbă luciditate critică. Încât mai nimic nou și inedit nu i se poate reproșa, care să nu fi fost mai întâi judecat și formulat ca autoreproș, care să nu fi fost trecut prin furcile caudine ale propriei exigențe, întotdeauna bine informate. Cititorul nu trebuie să se aștepte atât la o succesiune de „adevăruri” incontestabile, obiective, cât la o fascinantă jerbă a inteligenței pătimașe, orientată spre alții dar și spre sine, capabilă de infinită mirare și tandrețe, de un acut sentiment al naturii (al apei, îndeosebi), uneori de o cutremurătoare milă (de animale, mai ales), dar și capabilă să pustiască, pârjolind preajmă și purtător deopotrivă, reamintindu-ne la mai fiecă pas că nu există graniță riguroasă între personalitățile accentuate și cele psihopatice.

De aceea, de o incontestabilă relevanță sunt auto-definirile, în diverse contexte. Iată una, iscată de neputința abandonării fumatului: „Unuia ca mine îi poruncesc stările și îndemnul fortuite ale momentului, poftele, nevoile trupului, dorințele, furiile sau înduioșările, mila sau iubirea, puterea sau slăbiciunea, obișnuințele, conformismele, simțul datoriei, rușinea, frica etc. // Trăiesc sentimentul cumplit că neputința de a-mi porunci mie însumi mă scoate pentru totdeauna din rândul oamenilor, că nu mai am dreptul să mă consider om egal cu ceilalți și, mai ales, să mai disprețuiesc vreodată pe cineva” (p. 468). Autoflagelare ce nu exclude, ci chiar presupune conștiința valorii proprii, mai ales în raport cu mediul literar bistrițean, preponderent veleitar, de care a refuzat constant, dar cu accente tot mai apăsate pe măsura trecerii timpului, să se lase absorbit: „n-am dreptul să mă las atras, pe motivul politeții ori amabilităților de circumstanță, în complicitatea puturoasă și ticăloasă a confuziei deliberat de valori” (p. 501). Lucru pentru care, altădată (dispus – surprinzător! – a da credibilitate unui comercial horoscop), se lasă străbătut de intuiția unei posturi care îl îndepărtează, în mod tragic, de oameni: „pentru că sunt prea critic, prea idealist, prea exigent, cer prea mult de la semenii” (p. 1074). Sau, și mai drastic, și mai apăsător, dar cu o conștiință cu atât mai vinovată: „Mi-e teamă că sunt în brațele unui diavol, în puterea unui păcat de moarte: niciun om dintre cei pe care-i cunosc și care-mi sunt cât de cât aproape nu mi se pare vrednic de numele de om” (p. 574).

În aceste condiții, de luciditate autoinhibantă, de geometrie morală aproape schizoidă, nu este de ignorat autoevaluarea propriului scris, a propriului Jurnal, care pornește de foarte jos: „Pornești de la zero sau de la ceva mai rău decât zero. Te nimește gândul că ești un impostor, un veleitar, un grafoman nenorocit. Te înjunghie deznădejdea că tot va trebui, într-o bună zi, să renunți la scris, fiindcă nu ești bun de nimic. N-ai nicio urmă de talent, nu vei reuși decât să pierzi vremea, să-ți irosești viața și să te faci de râs. Și, oricum, la ce bun să mai scrii și tu (tocmai tu!) niște rânduri becisnice” (p. 65). Sau, cu referință strictă la Jurnal: „Am recitat în caiet tot felul de exerciții teoretice, unele justificate de nevoia autoclarificării, iar altele, simple constructe ideatice mai mult sau mai puțin gratuite, mai mult sau mai puțin coerente. Am constatat că am darul pisălogiei, talentul de a spune lucruri de prisos și, uneori, o surprinzătoare incapacitate de expresie. M-au mirat, de multe ori, în aceste pagini, sărăcia limbajului și nebulozitatea ideilor, tentația platitudinii” (pp 173-174). Din fericire, recunoaștem aici mai degrabă fobiile diaristului, obiectivele sale estetice implicite, atinse în cele mai multe dintre pagini.

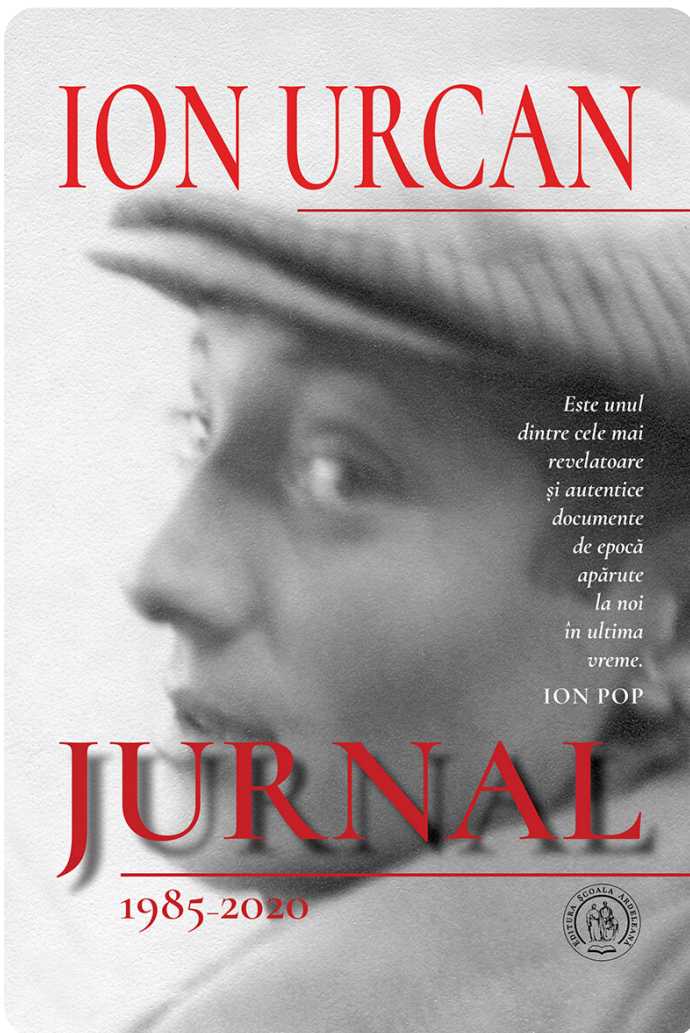
Pe acest fond, sunt mult mai convingătoare împăcărilor cu sine și cu relevanța Jurnalului: „Mie, unuia, mi se pare că textul e fluent, destul de sprinten și că în pagini se conturează un personaj, cu mica lui lume de oameni, de întâmplări, de gânduri și de sentimente, trăind o epocă istorică deloc banală [...]. Pe de altă parte, acest jurnal e genul de text care se constituie prin efect de cumul, de compoziție și de elaborare, abia la lectura integrală. În ingrediente dulci sau amare, condimentate sau insipide, consistente sau evanescente, presărate cu vârful cuțitului ori turnate cu strachina, întregi și crude ori terciuite, frământate îndelung și lăsate să dospească, apoi rulate cu te miri ce umplutură și vârâte la cuptor. Dacă iei de ici-colo câte o bucățică, riști să ratezi adevăratul gust al preparatului și să zădărnicești strădania bucătarului. Dacă îmbuci o porție simbolică, vei rămâne nemâncat. Dacă înfuleci tot, și se poate face lehamite” (p. 858). Nu-l amenință, însă, nici o clipă „lehamitea” pe cel

care ar „înfulca” tot jurnalul, chiar dacă există, mai ales în ultimele pagini, destule însemnări terne în conținut (ce a mai făcut Ileana de mâncare, ce cheltuieli mai sunt de făcut etc.), salvează însă mereu de scânteierile stilului și de pofta mediteraneană de viață a diaristului, un fel de Alexis Zorba care ar fi izolat dintre plăcerile vieții mai ales pe aceea de a mânca (ce se prelungește parcă asupra cărților, fumatului, pescuitului, dar se transmite și cititorului).

Cum tentația teoretizantă nu lipsește, ne-am putea lăsa lectura direcționată de chiar geometrizările propriului spirit, sugerate de autorul însuși, foarte asemănătoare cu cele două funcții ale limbajului (tranzitivă și reflexivă) despre care vorbea Tudor Vianu: „Am două rânduri de ochi și două puteri genuine ale minții. Cu una din ele sunt în stare, atunci când aceste lucruri mă interesează, să evaluez fără greș oamenii și realitățile imediate, asemeni celui mai dibaci precupeț, în vreme ce a doua stă așintită, aproape fără niciun răgaz, înspre propria ei neodihnă și neconținută sete de Dumnezeu și de frumusețe. Celei dintâi îi datorez plăcerea și ușurința de a înțelege și folosi cuvintele (în scris, și mai puțin în vorbire, care nu-mi dă răgazul necesar reflecției), iar celei de-a doua i se datorează sensibilitatea în fața lumii și a inefabilului ei. Cum se face totuși că respectivele calități, fără îndoială reale, nu se regăsesc, nici nu se întâlnesc între ele, decât în rarissime ocazii și într-o măsură infimă în paginile scrise de mine? Se întâmplă așa, deoarece aceste două laboratoare mentale conlucrează, la toți parametrii lor, foarte rar și cu mare dificultate, doar în momentele de har și străluminare. Pentru a le pune în rețea, am nevoie de un microclimat foarte greu de obținut” (p. 711). Este vorba de microclimatul domestic și profesional care, lipsit frecvent de confortul și echilibrul psihic necesar, lasă loc „demonilor interiori”, fie ei și mărunți sau banali, dar mereu treji, nesupuși și ostili „întâlnirilor” poetului sau diaristului cu foaia albă de hârtie.

Îndrăznesc să cred că „demonii interiori” nu sunt doar ostii scrisului, ci funcționează mult timp și ca fermentul său

cel mai eficace. Mai ales câtă vreme o fac *cum grano salis*. Așa se explică spectaculoasele și, punctual, chiar convingătoarele diatribe împotriva atâtor strălucite minți ale culturii românești și universale, prilejuate de cărțile sau interviurile acestora, nu o dată demolate cu argumente pertinente: Carl Gustav Jung („ins cu nostalgii raționaliste”); Lucian Blaga (filosofia lui, un „epigonism spenglerian”); Ortega y Gasset („ce nu a văzut” el, în trei puncte); T. Arghezi (în Psalmi, „fără emoție mistică autentică”); A. Malroux (Antimemoriile, „platitudinii majusculare”, în absența talentului narativ); Edgar Morin (alături de el în „ideea anti-Oedip”, dar contra lui, pe linia unei visate apologii a tatălui, cel favorabil ierarhiilor și diferențelor); M. Sebastian (jurnalul său ca „document de epocă, dar fără valoare artistică”); Epistolarul lotului Noica (minat de autoprezumția de clasicitate); Rudolf Steiner („un facil și penibil obscurantism”, la acest „părinte al teozofiei”); Gabriel Liiceanu („Nu poți să nu-i dai dreptate în tot ce spune, însă felul în care spune și, mai ales, în care se lasă, cu voluptate, macerat de adevăr, ca și cum adevărul n-ar fi nimic altceva decât otravă, mă dezolează”, p. 812); Horia Roman Patapievici („în egală măsură pătrunzător și superficial, serios și temeinic, dar aequo animo, facil și arogant cu dezinvoltură”, p. 398); Gheorghe Crăciun (Pupa rusă, „dovadă peremptorie a faptului că abilitățile teoretice și inteligența nu pot înlocui întotdeauna talentul”); Ion Bogdan Lefter („dogmatism estetic”, în dialogul TV cu un preot despre seria cinematografică Decalog, a lui Krzysztof Kieslowski); Petru Dumitriu (cu o Cronică de familie „compromisă nu doar de teza marxistă, mai bine zis stalinistă, dar și de substanța sufletească a autorului”); Vladimir Nabokov (Lolita, carte „nu doar imorală, infamă scabroasă, obscenă, lubrică, aberantă și subumană, ci profund antiumană, în toată substanța ei artistică, în tot mesajul ei, cu atât mai mult cu cât calitatea ei estetică este indiscutabilă”, p. 823); Mircea Cărtărescu (așezat, după Orbitor I-II, mai ales, alături de Eminescu cel din postume, dar cu un Solenoid dezamăgitor: „Iată cartea fără sfârșit, fără speranță și fără mesaj pentru cititor [...] mărturisesc sincer că așteptam altceva. Altceva, în credința că sensul nu e o iluzie”, p. 989); Stephen Hawking (care, tocmai pentru că e „una din cele mai luminate minți omenești”, afirmând că „Nu există Dumnezeu, nici viață după moarte”, devine pentru diarist „de neînțeles cum un om ca ăsta poate fi necinstit cu știința și cu logica”, p. 1122). Etc, etc.

Este criticat mediul literar contemporan (în care „cele câteva voci autentice sunt copleșite de masa oceanică a mediocrității, a mimetismului, a grafomaniei și a imposturii literare”, p. 405), „stilul intelectual”, derivat de „paiate intelectuale” din „descendența și anturajul” lui Andrei Pleșu, care e „un mare spirit” (p. 194), chiar istoria literaturii române în ansamblu, condensată negativ în formularea: „Nimic întreg, nimic dus până la capăt, decât cu prețul sacrificiului sau al ticăloșiei și înstrăinării: Blaga, Bacovia, respectiv Sadoveanu, Arghezi” (p. 300). Limba română i se pare, după 1989, atinsă de o adevărată ruină, căci „irupția vieții publice și explozia mediatică au spulberat, odată cu lanțurile tiraniei, și chingile de hârtie ale învățaturii gramaticale, și cablajele delicate ale rațiunii, și funigii imateriali ai bunului simț”, p. 792). România contemporană este „țara cea mai becnisnică, mai săracă, mai ineficientă de pe continent” (p. 569). Nobelul pentru literatură, acordat în 2016 lui Bob Dylan, e echivalat cu moartea Literaturii (cu L mare) și a Europei albe, creștine, culte și civilizate (p. 1040). Dar este criticată și legea antifumat în școală, care ar fi una „idioată și abuzivă [...] sută la sută de partea proștilor.” (p. 1136).

Din păcate, *Jurnalul atestă o luptă tot mai dificilă și tot mai dezechilibrată cu acești „demoni interiori”, care-și sporesc progresiv dimensiunile și ponderea la proporții de monștri apocaliptici. Este vorba nu doar de însingurare progresivă, pe linia amintitei exigențe morale („E dreptul văcarului să se mânia pe sat, atunci când satul este ticălos”, p. 741), ci și de tot mai frecvente spaima și căderi, iscate de boală, suferință, nesomn, presentimentul morții: „Altfel, mă simt dezorientat, uitat și pierdut, departe de credință și nădejdea în Dumnezeu, rușinat de slăbiciunile și incapacitățile mele, diminuat spiritual și intelectual, cu sănătatea puternic amenințată” (p. 905). Sau: „Frica mea de moarte e ca norii de pe cer: se adună, întunecându-mi zilele, sau se mai risipește, dar e tot timpul acolo, deasupra bucuriei și întristărilor, gândurilor, lecturii și scrisului, vieții mele de zi cu zi” (p. 919).*

Încă de prin 1993, când scrie un eseu despre *Libertatea naturală și eul sacralizat (rămas nepublicat)*, se arată obsedat de „un arhetip al ferocității [care] ia astăzi în stăpânire psihologia individuală, amenințând să se extindă asupra domeniului social” (p. 254). Cinsprezece ani mai târziu (în 2008), este periodic străbătut de gândul unei posibile legături dintre boală și viziunea catastrofică asupra viitorului lumii: „De câțiva timp, poate și din cauza bolii și a spaimii obsesive că nu mai am mult de trăit, mă ispitește gândul sumbru că lumea a ajuns în pragul dezagregării sale, cel puțin, al unui dezechilibru profund, cum n-a mai cunoscut în toată istoria ei” (p. 887). Este obsedat de soarta a patru oameni de știință (Georg Cantor, Ludwig Boltzman, Kurt Gödel, Alan Turing), pe care cercetările sau descoperirile extreme i-au împins spre sinucidere (p. 919), de o (absurdă) matematică a transfininitului (a primului dintre ei), deși acesta (aplicând o aritmetică a finitului/ punctului la infinit) nu face decât să repete, cu mijloacele matematicii moderne, celebra aporie a lui Zenon din Alexandria.

Dar acest fond sufletesc de sensibilitate ultragiată, de „surescitare nervoasă, împinsă demențial la extrem” (p. 1210), fond devenit uneori permeabil inclusiv „scenarietelor” vulgare (v. p. 981, însemnarea din 12 febr. 2016), este propice unor străluminări surprinzătoare, care anticipă evenimentele istorice care vor urma: „Sunt convins că politica Occidentului, de conciliere și menajamente față de Rusia, va da exact rezultate contrare celor așteptate” (p. 429). Sau: „Rusia stă să intre iarăși în Ucraina [...] dreptul internațional și tratatele de tot felul a ajuns cârpe de șters picioare la ușile cancelariilor și cabinetelor lumii. Va fi război, fără îndoială” (p. 1203, însemnare din 26 iulie, 2019). Iar boala și presentimentul morții proiectează asupra cadrului istoric o lumină crepuscular-apocaliptică: „Dacă bunul Dumnezeu așteaptă motive întemeiate pentru a nimici această omenire devenită inumană, acum ar fi momentul s-o facă” (p. 1224).

Dar, cu cât orizontul viitorului social-istoric este mai sumbru, cu atât este mai puternică setea paralelă de frumusețe și puritate, de poezie și de Dumnezeu, pe care poetul, omul religios, rezumați în diaristul Ion Urcan, le invocă, le instăuie și apoi crede în ele ca realități indiscutabile: „Mi-e dor să scriu din nou poezie, dar o poezie dezinhibată și dezlănțuită artistică, încărcată senzorial și emoțional, lirică și prozodică până la granița cu cântecul. Nu știu de-oi mai putea-o scrie, însă trăiesc, de săptămâni și luni de zile, cu cinesteziile ei în minte și în suflet. Mi-e dor de cântec, de lirism și de puritate” (p. 866).

În fond, aproape întregul jurnal trebuie citit în cheia unei lupte, eroice și tragice, pentru instituirea Sensului într-o lume care îl pierde pe zi ce trece, într-un mediu intelectual care îl contestă adesea. Jacques Derrida, cel care vorbește despre autoreferențialitatea poeziei și definise sensul ca „tautologie stupidă” („ceea ce numim sens nu-i decât procesul mental de constituire a sensului”, cf. I.U., p. 633), ca simplă „iluzie semantică”, este numit „blestematul de Derrida” și identificat, implicit, cu Anticristul însuși. Dar această luptă este și o luptă cu sine, cu un Derrida din el însuși (responsabil, de-a lungul vieții, cu inteligența diabolică a criticului Ion Urcan), de care se teme și pe care nu-l lasă să răzbată la suprafață, decât în izbucnirile incontroleabile, alimentate de boală și suferință. După o astfel de izbucnire de „furie oarbă împotriva lui Dumnezeu, care-mi dă un asemenea chin doar pentru că am fumt în viața mea” (p. 1258), diaristul revine spășit și autoacuzator: „Așa deci, asta-mi ești, Urcan Ioan! Fumezi ca bezmeticul, de 45 de ani, nevolnicule și incontinentule, știi că ești dator lui Dumnezeu cu viața și cu moartea ta becnisnică, știi că trebuie să-I mulțumești cu fruntea în țărână [...]. //Dar iată că doar știi, însă de făcut nu faci, întocmai ca Diavolul” (p. 1258).

Iată pentru ce trebuie citit *Jurnalul* lui Ion Urcan: pentru că, pe lângă informația intelectuală diversă, de mare calitate și acerbă filtrare critică, pe care o sintetizează, diaristul repetă, sub ochii noștri (la alte dimensiuni, desigur), experiențe umane fundamentale, precum cele ale fictivilor alienați geniali Ivan Karamazov sau Adrian Leverkühn, cei care l-au identificat pe Diavol în ei înșiși, părând la un moment dat antiurmani, dar au mutat, prin asta, limitele umanității ceva mai departe, ridicându-i acesteia monumente nepieritoare; monumente pe care să le vizităm, să le cercetăm periodic, în care să ne oglim și să ne recunoaștem.

Aș îndrăzni să așez *Jurnalul* lui Ion Urcan între acestea.

Eveniment dedicat scriitorului Aurel Rău la Uniunea Scriitorilor din România Filiala Cluj

La sediul Uniunii Scriitorilor din România Filiala Cluj a avut loc, în data de 18 mai 2023, un eveniment cultural dedicat scriitorului Aurel Rău.

Despre profilul cultural complex al autorului au opinat scriitorii: Dinu Flămând, Mircea Măluț, Irina Petraș, Ioan Pinte, Ion Pop, Adrian Popescu, traducătoarea Rodica Baconsky și Laura Goia, autoarea lucrării Aurel Rău. Biobibliografie. De asemenea, au luat cuvântul editorii Vasile George Dâncu de la Editura „Școala Ardeleană”, Radu Crețu de la Editura „Dokia” și Mircea Trifu de la Editura „Casa Cărții de Știință”.

S-au prezentat volumele: Școli. 5 și 7 și 4 ani și Aurel Rău. Biobibliografie (Editura „Școala Ardeleană”), Cartea prefetelor (Editura „Casa Cărții de Știință”), Așteptându-i pe barbari de Constantin Kavafis în traducerea lui Aurel Rău (Editura „Cartier”), Trandafiri înfloriți (Editura „Dokia”) și filmul documentar Aurel Rău - Piatra scrisă (realizat de Mircea Măluț și Florin Săsărman).

Eveniment editorial FestLit

Lumea din cuvinte. Realitate și ficțiune, antologie gândită de Irina Petraș, Editura Școala Ardeleană

Lansare joi, 8 iunie, ora 17, la sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România

Prezenți în antologie: Elena Abrudan, Adrian Alui Gheorghe, Simona Antonescu, Mircea Arman, Balázs Imre József, Horia Bădescu, Izabella Bejan-Krizsanoszki, Sanda Berce, Ana Blandiana, Oana Boc, Iulian Boldea, Ștefan Borbély, Hanna Bota, Constantina Raveca Buleu, Mircea Gelu Buta, Ruxandra Cesereanu, Gabriel Chifu, Aurel-Teodor Codoban, Sanda Cordoș Victor Cubleșan, Vasile Sebastian Dâncu, Gellu Dorian, Rodica Frențiu și Florina Ilis, Angela Furtună, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghisor, Gheorghe Glodeanu, Mariana Gorceyca, Andrea H. Hedeș, Vasile Igna, Ioan Lasca, Robert László, Adrian Lesenciuc, Nicolae Manolescu, Menuț Maximilian, Mihai Măniuțiu, Marius Miheț, Angelo Mitchievici, Adrian Mușan, Eugeniu Nistor, Olimpiu Nușfelean, Alina Pamfil, Gheorghe Pârja, Ovidiu Pecican, Irina Petraș, Laura Poantă, Horea Poenar, Ioan-Aurel Pop, Mircea Popa, Adrian Popescu, Vasile Spiridon, Ion Talos, Radu Țuculescu, Mihaela Ursa, Răzvan Vonceu, Varujan Vosganian, George Vultur, Magda Wächter, Mihai Zamfir

Lumea din cuvinte
Realitate și ficțiune

FestLit Cluj 2023

Ateneul de Bistrița, cu Mircea Cărtărescu și romanul Theodoros

La Palatul Culturii Bistrița, manageriat de Gavril Țărmure, în cadrul Ateneului de Bistrița, Mircea Cărtărescu a vorbit despre Theodoros, într-un dialog cu scriitorii Dan Coman și Marin Mălaicu Hondrari.

Gavril Țărmure: Îl avem ca invitat de onoare pe unul dintre cei mai importanți scriitori ai momentului, probabil cel mai mare scriitor din România, o personalitate complexă și foarte respectată în întreaga lume – Mircea Cărtărescu. *Ateneul de Bistrița* este o inițiativă a domnului primar Ioan Turc, este o posibilitate de dezbateri și de colocvii, este o posibilitate de întâlniri cu personalități din lumea românească contemporană. În acest cadru, am mai avut invitați de prestigiu, invitați care au avut un cuvânt de spus în viața din România, în general. A fost fostul ministru de Externe din perioada când România a fost acceptată în Uniunea Europeană, ambasadori, printre care și cel de la Vatican, domnul Zăpârțan, personalități culturale, domnul Silviu Purcărete, Teodor Baconski, Michael Safir - fostul director al Radio Europa Liberă. Domnul Cărtărescu a devenit cetățean al județului Bistrița-Năsăud pentru că soția sa, distinsă și excepțională poetă și eseistă Ioana Nicolae, este din județul nostru, este din Sângeorz. Acum trăiesc în București, așa cum se întâmplă cu marile personalități, sunt în gravitație către punctul central. Orice produs editorial la Mircea Cărtărescu este o performanță indiscutabilă.

Dan Coman: E o seară specială. Avem în față un om la care am admirat întotdeauna atitudinea lui totală în raport cu literatura, un om nebun după literatură pe care noi îl apreciem enorm, un scriitor care nu mai are nevoie de nicio prezentare.

Mircea Cărtărescu: Întotdeauna mi-a făcut mare plăcere să fiu la Bistrița, să fiu cu voi, să stăm mult de vorbă, să discutăm despre problemele literare, problemele lumești, problemele de toate felurile, bucuriile și tristețile pe care le avem. Pentru mine Bistrița a fost întotdeauna acasă, m-am simțit realmente aici ca între concitadini.

Marin Mălaicu Hondrari: De curând, ai avut un turneu în Statele Unite – în mare parte știați, ai mai fost în Statele Unite – dar de data asta parcă ceva s-a schimbat. Mi se pare că a fost un turneu extrem de reușit, extrem de important și care a fost încoronat cu premiul de la Los Angeles. Cum a fost experiența de acum față de cea din anii 90?

Mircea Cărtărescu: Aș vrea să relatez o întâmplare amuzantă. Acum un an, când eram în Columbia, trebuia să ies în fața scenei să țin discuția cu un scriitor columbian foarte bun - Santiago Gamboa – cu care eram în culise. La un moment dat, Santiago s-a îndreptat spre doamna care regla microfoanele și o întrebă dacă poate avea cele obișnuite. Doamna îi răspunde că era să uite, dar că le aduce imediat. A venit cu o sticlă mare de whisky și cu un pahar de 250 ml, pe care-l umple până la buză. Santiago îi mulțumește și dă paharul peste cap, așa cum n-am văzut decât în filme, că cineva bea un pahar întreg de whisky și îi mulțumește. L-am întrebat dacă e conștient că vom ieși în fața oamenilor, că trebuie să stăm de vorbă. Mi-a spus că e conștient, dar nu poate altfel pentru că ei, columbienii, sunt timizi și că fără acele obișnuite daruri sacrosante de la început nu ar face față. Într-adevăr, a fost impecabil pe scenă. Noi garantăm că nu am primit „cele obișnuite”. Dacă nu veți fi mulțumiți probabil că e din această cauză. Îmi amintesc că Horia Lovinescu, la Uniunea Scriitorilor, avea două pahare în față, unul foarte mare și unul mic. Ambele aveau un lichid incolor, iar el gusta din paharul mic, pe urmă trăgea câte un „șlung” din paharul mare. Făcea acest lucru tot timpul. Toată lumea credea că în cel mic e votcă și în cel mare apă, dar, de fapt, era invers. El avea întotdeauna acest ritual care, probabil, îl ajuta să și scrie. Acest turneu pe care l-am făcut în Statele Unite a fost și pentru mine un lucru extraordinar. Să ajungi în Statele Unite și să faci un turneu așa cum nu fac nici măcar scriitorii

americani – la ei nu este acest obicei, cum există în Germania sau în Spania. Scriitorii americani nu trăiesc din asta, ca scriitorii europeni, ei trăiesc afiliați pe lângă universități, ținând cursuri de creative writing, stând acolo, pe loc. De aceea a fost o ciudățenie faptul că am fost luat din România, dus în America și plimbat de la coasta de vest până la coasta de est, într-o singură mișcare care a cuprins cinci orașe, timp în care am avut șapte evenimente pe senă și întâlniri cu publicul, sesiuni de autografe ș.a. A fost extrem de obositor pentru că au fost doar două săptămâni, și m-am „cărat” cu valizele, cu tараba mea de „solenoizi”, de la o coastă la cealaltă. Am început în San Francisco unde n-am avut eveniment într-o librărie ci într-un adevărat templu, pentru că faimoasa librărie, City Lights este considerată marele templu al culturii în Statele Unite pentru că acolo a apărut mișcarea pop, mișcarea beat. Faimoasa mișcare Beat generation, care i-a cuprins de Kerouak, Allan Ginsberg, Ferlinghetti, Orlovsky și mulți alți mari scriitori americani din anii 50, s-a născut acolo, în San Francisco, în această librărie. Eu văzusem librăria cu 33 de ani în urmă, în 1990, când am fost prima dată în Statele Unite, numai că atunci nu mai fusem în nicio țară. Vă dați seama ce șoc cultural am avut în 1990, după Revoluție, plecând din închisoarea care era România, o țară ruinată unde nu se mai bătuse un cui de zece ani, probabil, fiind parașutat în mijlocul Manhattanului. Nu mi-a venit să cred. Țin minte că în prima dimineață când am ieșit, am intrat în primul supermarket cu aparatul de fotografiat, un aparat cu film, să fac poze la rafturile de alimente pentru că mă gândeam că nu m-ar crede nimeni în România dacă le-aș povesti ce abundență alimentară era acolo. Am intrat apoi într-o librărie foarte mare și plină cu cărți, cu rafturi. M-am uitat după autorii mei favoriți din literatura americană. Nu am recunoscut niciun nume și niciun titlu. M-am gândit căăștia sunt cu 50 de ani în viitor, că ceea ce știm noi sunt oamenii tavernelor în literatura americană. M-am uitat mai bine și am văzut că pe teighea

erau tot feluri de jucării erotice și mi-am dat seama că era o librărie gay. Toți autorii erau gay, toate titlurile erau gay. Acesta a fost motivul pentru care eu nu știam niciun autor. Era o librărie specială. Am rămas foarte uimit. Am avut multe-multe alte uimiri în acea vreme. America mi s-a părut atunci un fel de curte a miracolelor, în sensul bun și în sensul rău al cuvântului, o țară de o extraordinară energie, o splendoare extraordinară dar puternic fisurată. Această fisură mi s-a părut mie - în cele vreo 5-6 dați cât am mai fost în America - că s-a lărgit din ce în ce mai tare. Este vorba de un fel de sfâșiere a societății sociale în Statele Unite, un fel de conflict al tuturor împotriva tuturor, cam așa cum era la noi în vremea lui Iliescu, când părinții și copiii se certau pe chestiuni politice, nu mai vorbeau, își aruncau cuvinte rele, soția și soțul se despărțeau pentru că unii erau cu Iliescu, alții cu opoziția ș.a. Mi s-a părut că Statele Unite au și această dimensiune, acest conflict generalizat extrem de puternic, ca viermele în măr, care într-un fel alterează imaginea Americii. Totuși, America rămâne de o vitalitate debordantă și fantastică, până la urmă. Noi spunem că americanul obișnuit – avem un fel de clișeu – este obez, nu știe mai nimic, nu citește nimic ș.a. Așa este în mintea noastră americanul tipic, dar uităm că în America sunt 4000 de universități și primele 20-30 de universități din lume sunt americane, în marea lor majoritate. Uităm nenumărate alte lucruri despre America. Uităm că în America nu este o singură cultură, sunt foarte multe culturi. Una este cultura californiană, alta este cea de pe coasta cealaltă, alții sunt texanii pe care i-am cunoscut acum cel mai bine, alții sunt cei din centrul Americii. Vă spun un singur lucru, ca să nu judecăm greșit America și oamenii ei. Mergeam cu avionul de la Huston la Nashville, orașul în care s-a născut muzica lor tipică, burgas, muzica country. Lângă mine, în avion, era un puști de vreo 20 de ani. Era un fel de dandy contemporan, adică, era îmbrăcat cu mare grijă și cu mult gust, în sens depresiv, numai în negru, tatuat pe ambele brațe, cu părul făcut în stil japonez, cu inel în nas. Părea un băiat din spatele blocurilor, cum am zice noi acum. Acest om, timp de două ore, a citit o carte. Aveam și eu o carte deschisă, citeam a zecea oară *Maestrul și Margareta*. El citea ceva, trăgeam cu coada ochiului și nu știam ce citește. La un moment dat, s-a ridicat să meargă la toaletă și a lăsat cartea pusă cu coperta în sus pe locul lui. M-am uitat să văd ce citea acest băiat care la prima vedere și la o primă judecată părea anticultural, părea un rapper, un hip-hoper mai bine zis. Citea Plin de Nabocov, o carte super-super complexă și super estetizantă. O citise cu o plăcere extraordinară. M-am gândit că mai există o șansă, că mai există o speranță. Dacă acest om și atâtia tineri ca el încă mai citesc literatură adevărată, mai avem o speranță. Mai întâi am fost în San Francisco, apoi am mers la Seattle, într-un oraș absolut splendid, unde s-a mutat tot IT-ul. IT-ul nu mai e în California, nu mai e în Silicon Valley ci s-a mutat la Seattle, care este o colecție de zgârie nori, fiecare altfel decât celelalte și fiecare o capodoperă în sine. Cei mai mari arhitecți au făcut 30-40 de zgârie nori, nu știu exact câte sunt, între care unul este bibliotecă. Este un zgârie nor, nu chiar așa de înalt, cu zece etaje, care este o imensă bibliotecă. Când ești înăuntru ai impresia că ești în Metropolis, ești în filmul expresionist al lui Fritz Lang pentru că totul este colosal, totul e uriaș, este dincolo de dimensiunile umane. Este o clădire făcută ca pentru supraoameni, dar este plină de cărți. Este o bibliotecă. Găsești acolo ce vrei și ce nu vrei, toate cărțile posibile și imposibile. De la Seattle am mers în Texas unde am găsit o cu totul altă lume, o lume texană, ca în filmele cu cowboy, cu tineri și oameni mai în vârstă bărboși, îmbrăcați șleampăt, călcându-și pe plugi, purtându-se ca acasă, mergând pe stradă nu chiar în pijamale, dar în tricouri lăbărțate, nu prea curate, intrând în cafenele, în baruri, ascultau muzică jazz, dar și altfel de muzică. Era un bar cu muzică balcanică. Erau

oameni care-și trăiesc viața cu o libertate extraordinară. Nu le pasă de nimeni și de nimic – sunt care sunt și acceptați-mă așa cum sunt! Acesta e primul lor gând. Ies așa cum sunt ei în casă, nu se îmbracă altfel pentru a merge în oraș, să meargă la teatru, la operă. Tot așa cum sunt acasă merg și acolo. Mi-a plăcut foarte mult acest stil. Acolo am avut și eu, și Ioana, câte o lectură la o librărie foarte frumoasă, la un neighborhood texan, în Dallas. Am aflat și eu că serialul Dallas nu s-a filmat în Dallas, cel cu Jr. Și Sue Ellen. Nicio scenă din acest serial nu s-a filmat în Dallas, s-a filmat în Houston tot serialul, dar pentru că în acea vreme Houston nu însemna nimic – încă nu erau aselenizările, centrul spațial – serialul a fost numit Dallas pentru că în Dallas fusese asasinat Kennedy și toată lumea știa de acest oraș pentru că fusese foarte mediatizat. Acesta este stilul american. Nu contează veridicitatea istorică, contează impactul la public. Am fost în Dallas, în Houston unde am avut lecturi foarte frumoase, apoi am terminat în New York cu cea mai frumoasă lectură, așa spune, cea mai frumoasă din tot turneul, care a fost la o librărie de asemenea frumoasă, McNelly Jackson, care este în sudul Manhattanului, la docuri, în sud de tot. Acolo am avut marele privilegiu de a discuta cu unul dintre cei mai mari critici americani pentru care eu am avut de ani de zile o admirație extraordinară – Alex Sheppard - care scrie la Mer Public. El este cel care în fiecare an scrie despre Premiul Nobel. Are un articol faimos în care ia în considerare șansele tuturor scriitorilor pe care el îi consideră mai importanți la Premiul Nobel. E faimos prin faptul că, în anul în care Bob Dylan a luat Premiul Nobel, el a scris cu câteva zile înainte că, dacă Bob Dylan ia Premiul Nobel eu îi mănânc toate discurile. Chiar în același an s-a întâmplat să-l ia Bob Dylan. Nu l-am întrebat dacă i-au priit acele discuri și cât a ronțait la ele, dar n-a prea fost fericit să-i amintesc de acel eveniment. Mi-a spus că, până acum, a prevăzut câțiva dintre laureați, dar că acum este imposibil. Nimeni nu mai poate să prevadă, nici naiba – a spus el. Mie mi s-a părut interesant exciting, cum spun ei, și am învățat foarte multe din acest turneu. Premiul de la Las Angelles nu se datorează turneului, n-are nicio legătură cu acest turneu, fusesem nominalizat înainte. Am dormit foarte liniștit după nominalizare pentru că eram convins că n-am nici cea mai mică șansă. De ce? Pentru că acest premiu, care este al doilea după Man Booker Prize, a nominalizat cinci autori, printre care trei autohtoni și doi străini. Au fost două traduceri și trei scriitori ai lor. Eu m-am gândit cum să dea premiul traducătorilor, o vor da pentru ai lor care sunt foarte cunoscuți. Erau două femei, un alt tânăr de-al lor și am avut sentimentul că mă mulțumesc și cu această nominalizare, e, totuși, ceva. Dormeam chiar și când editorul meu din Dallas m-a sunat la patru dimineața – eram deja în București – și mi-a spus felicitări, ai luat premiul. Am crezut că încă visez, realmente. Credeam că visez că Will Evans m-a sunat. Când m-am dezmeticit, după ce mi-am făcut o cafea tare, și mai puțin mi-a venit să cred. Și astăzi îmi vine foarte puțin să cred pentru că este cel mai mare premiu pe care l-am luat vreodată. Sunt mai mult decât fericit pentru că l-am primit.

Dan Coman: E senzațional acest premiu și pentru că e foarte greu să pătrunzi în lumea culturală americană, tocmai ai pomenit faptul că, probabil 98% din cărțile care există acolo sunt ale autorilor americani și abia pe urmă, în cei 2% intră autori care vin din afara Statelor Unite.

Mircea Cărtărescu: Lucrurile stau așa: cam 4% din producția mondială de carte este străină în Statele Unite. Dar asta înseamnă toate cărțile: și cărțile de matematică, manuale școlare, adică orice fel de carte. Din acestea, 2% sunt cărți de literatură. Să socotim ce procent iese – mult sub 0,1% sunt cărți de literatură traduse în Statele Unite. Este cu adevărat foarte-foarte greu.

Marin Mălaicu Hondrari: Nu doar în *Theodoros*, tu în toate cărțile faci un soi de adopție a cuvintelor, ca și cum noi, scriitorii, ar trebui să adoptăm – noi nu adoptăm câini, noi nu adoptăm copii –, adoptăm cuvinte, cuvinte pe care le-au folosit bunicii noștri, strămoșii noștri, și pe care sperăm, ne-am bucura foarte mult ca ele să nu dispară din limbă, să le folosească și strănepoții noștri. Cum reușești să găsești întotdeauna cuvinte care să se potrivească perfect în epoca despre care scrii sau, uneori, ca în *Theodoros*, când pornești din vechime și ajungi să vorbești despre cosari și despre stele și totul prin poezie, bineînțeles.

Mircea Cărtărescu: Pot să te asigur că nu le caut în dicționare, în enciclopedii, cum crede foarte multă lume. Toată lumea crede - și mai ales traducătorii mei care trebuie să scotocească după ele – că stau cu dicționarele, cu cărți de istorie din care mă documentez, cu tot feluri de alte scrieri de acest fel. Purul adevăr este - și știți foarte bine, nu sunt întotdeauna crezut - că niciodată nu m-am documentat pentru scrisul meu, nu am căutat cuvinte, nu am folosit dicționare, n-am umblat în enciclopedii. Pentru mine limbajul este un câmp semantic foarte mare. E o chestiune de intuiție în cazul meu. Dacă trebuie să folosesc un arhaism el există undeva în mine, există în fundul minții mele, pentru că, poate, și este important de spus, eu am predat la facultate timp de 31 de ani, la Facultatea de Litere din București, și acolo am predat toate epocile istorice, începând de la literatura medievală, până la ultimii debutanți, ca să spun așa. Am citit cu mare pasiune toate cărțile din toate epocile, toate cărțile românești. Am citit cu pasiune cronicarii, poezia secolului XVIII, Cantemir ș.a. Într-un fel, tot ce mi-a plăcut am reținut, tot ce mi-a plăcut, inclusiv cuvinte. Vă pot spune acum 20 de cuvinte din istoria ieroglifică care mi-au plăcut extraordinar: hirizie, de pildă, sau glonț în loc de sferă. Cantemir spunea „Trăim pe un glonț”, nu spunea trăim pe o sferă pământescă, ci pe glonțul pământesc. Ceea ce e o metaforă extraordinară. Eu le rețin. Cuvintele care mi-mi plac eu le rețin și nu doar cuvintele pe care le cunoaștem toți din limba română, dar și cuvinte din arile laterale ale limbii române, și anume cuvinte din sfera veche, arhaisme, cuvinte din sfera regională. Folosesc nu numai arhaisme ci și foarte multe regionalisme în *Theodoros* care este o carte valahă, ca și *Levantul*. Sunt două cărți, ca un fel de imn, adresate patriei mele Valahia. Eu sunt un om al sudului, un om din sud, în comparație cu dumneavoastră care sunteți din nobilul nord transilvan, dar am și eu țărișoara mea, cum spune Budai Deleanu, „noi, țigani, să avem țărișoară unde să fim numai noi de noi”. Așa e Valahia, e Valahia eternă, care era confundată de Eminescu cu Valahala, poate nu fără un dram de adevăr. Am și cuvinte din sfera științifică, eu citesc foarte multă literatură științifică,

literatură matematică chiar, deși nu știu să deslușesc nicio ecuație. Citesc din orice sferă. Citesc foarte multă filosofie, teologie, îmi plac foarte multe lucruri, sunt un om foarte curios, nu mai spun de pasiunile mele destul de inavuabile, așa, pentru teorii ale conspirațiilor. Le citesc nu ca să le cred, pentru că nu le cred, ci pentru expresivitatea lor involuntară, ca să spun așa. Ca de exemplu, nebunii care cred că pământul e plat. Par foarte bizar, dar Nichita Stănescu însuși a scris un poem superb despre faptul că stupiditatea absolută a acestor oameni se transformă în poezie extraordinară: „Eu cred că pământul e plat/ asemenea unei scânduri groase,/ că rădăcinile arborilor îl străbat/ atârând de ele-n gol, cranii și oase/ că soarele nu răsare mereu în același loc/ și nici nu răsare același soare, / ci tot altul după noroc/ mai mic sau mai mare”. Iată cum o teorie a conspirațiilor poate fi transformată în mare poezie. Mă întorc și spun că totul este în mine, în structura mea interioară, ca să spun așa, nu alerg după cuvinte, nu alerg după documentare etc. Totuși, aici, în *Theodoros*, am făcut o excepție pentru că poți să scrii o carte ca *Theodoros* fără să te documentezi deloc pentru că e vorba - poate ați parcurs măcar o parte din roman și știți – de mai multe lumi care se intersectează, între care unele lumi exotice, ca de pildă Etiopia. Nu aveam cum să mă apuc să scriu despre Etiopia fără să știu nimic despre această țară, așa că, am citit câte ceva, nu foarte mult, dar nici nu e nevoie să citești foarte mult. Unii cred că, dacă scrii un roman istoric trebuie să știi totul despre epoca respectivă. Nu, acest lucru te-ar încurca. Trebuie să știi câteva puncte esențiale care să dea impresia că tu, de fapt, știi totul. Este ca în picturile flamande, ca-n rondul de noapte, de pildă, unde sclipesc doar câțiva năsturei de metal sau de aur, restul e cufundat în întuneric. La fel și eu, folosesc documentația numai în câteva puncte ca să creez impresia că, totuși, există acele raze de lumină care vin acolo și care sunt veridice, sunt autentice. Așa că, m-am documentat și eu – ce mâncau, ce beau etiopienii în secolul al XIX-lea, cum se comportau, ce limbă vorbeau, ce credință religioasă aveau ș.a. Sigur, aici am citit. Dar nu foarte mult.

Dan Coman: La un moment dat tu ai găsit într-o scrisoare a lui Ghica către Alecsandri o informație despre un băiat care, prin niște aventuri extraordinare, din Ghergani, ajunge să fie împăratul Etiopiei. Despre *Theodoros* cred că am citit prima dată în *Jurnalul tău* de vreo 30-40 de ani, care, iată, a ieșit de abia acum, a fost scrisă abia acum. Cum s-a întâmplat asta? De ce a rămas în umbră atâția ani *Theodoros* și cum de s-a întâmplat acum să iasă?

Mircea Cărtărescu: Trebuie să vă spun de la început că eu nu am crezut în acest proiect. Credeam că e cartea pe care nu o să o scriu niciodată, alături de alte câteva, pentru că nu știam ce am eu cu această poveste. Eu trebuia să scriu, cum spunea Simion, cartea autorului, adică acele cărți care spun ceva despre tine însuși în mod direct, nu chiar autoficțiunile mai recente, ci totuși o carte în care autorul însuși să fie într-un fel subiectul, ca în *Orbitor*, lumea mea interioară ș.a., ca în *Solenoid*. Mă întreb ce treabă am eu cu o carte istorică de acest fel, în ce fel seamănă „Theodoros” cu mine, ca să pot justifica această dorință de a scrie. De multe ori mi-am răspuns că nu mi-ar sta bine să scriu această carte, așa că, oricât de tentat am mai fost câte odată, am lăsat-o în urma altor cărți ale mele. Eu mi-am făcut proiectele în care credeam foarte mult, cea hartă interioară despre care am vorbit de mai multe ori și care cuprinde câteva zone – zona *Nostalgii*, *Travesti*, *Orbitor*, *Solenoid* ș.a., toate vin din aceeași lume și, totuși, acea scrisoare despre care spuneai, ca și alte fragmente din opera lui Ion Ghica, pe mine m-au bătut în continuare, tot timpul. De ce? Mie mi se pare că Ion Ghica, pe care nu știu dacă l-ați citi, dar merită să-l citiți, merită să-i citiți scrisorile către Vasile Alecsandri, a fost un fel de mare scriitor care nu s-a putut realiza ca mare scriitor. A fost într-un fel ca Ion Eliade Rădulescu care avea geniu, însă limbajul nu l-a ajutat, limba poetică românească nu era încă formată, așa încât scrierile lui fragmentare sunt extraordinare dar nu sunt susținute de un sistem poetic coerent. Abia Eminescu mai târziu, care este un eliadesc într-un fel în proiectele lui gigantice, a construit acest limbaj pe care s-au putut sprijini poezii care i-au urmat. La fel este și Ion Ghica. Nu exista încă conceptul de literatură fantastică în acel moment în care scria Ion Ghica. Nu exista conceptul de proză fabuloasă, de roman fabulos, de roman, anacronic vorbind, „marchezian”. De fapt, Ion Ghica, în câteva fragmente ale lui, în „Căpitanul Leroy”, în *Theodoros*, în alte două-trei fragmente, este un marchezian. Are o calitate a fantasticului extraordinară. Alecsandri era un om destul de leneș și nu a răspuns decât cu o singură scrisoare multora pe care i le-a trimis Ion Ghica, cu faimoasa Vasile Porojan, în care își povestește foarte laudabil prietenia cu un copil rom. Aici, în *Theodoros*, eu am găsit un roman gata făcut pentru că, la un moment dat, Ion Ghica îi povestește lui Alecsandri cum în casa tatălui său de la Ghergani, tatăl său fiind un mic boier care-și avea sediul la Ghergani, trăia, de asemenea, o slugă de aceeași vârstă cu Ion Ghica, prieteni din copilărie, amândoi, care de când era copil mic – își amintea memorialistul – nu avea decât un vis. Marele lui vis era să ajungă împărat. Deci el, de copil, de când avea 3-4 ani, nu-și dorea decât să ajungă împărat. Nu se știa de ce. Poate că i s-au spus basme în acest sens. Pe la 7-8 ani, cei doi se jucau, împreună cu alți copii romi și cu copii de slugi, de-a împărații și împărat era întotdeauna acest Theodoros, pe când Ion Ghica era un adversar care întotdeauna ajungea legat de un stâlp și biciuit de toți ceilalți, fapt pentru care au ieșit conflicte mari acolo pentru că un copil de boier era biciuit de o slugă. Acest Theodoros nu se lăsa, avea vocație de împărat și făcea pe împăratul. A fost prins, bătut și certat de popă, de boier, dar nu s-a lăsat, el trebuia să ajungă împărat. Acest lucru îl spunea tuturor. La un moment dat, Theodoros s-a făcut – cum spune Ion Ghica – „afantos”, adică a dispărut. Era jumătate grec, jumătate român, adică mama era grecoaică, din arhipelag, iar tatăl român. Theodoros a dispărut la vârsta de 19 ani. Unii spun că l-ar fi văzut trecând Dunărea, alții că l-ar fi văzut în slujba Pașei de nu știu unde, alții spuneau altele, iar mama lui spunea că a primit, la un moment dat, o scrisoare de la el în care îi povestea că este marinar undeva în arhipelag. Acestea sunt fapte pe care le povestește Ion Ghica. Asta n-ar fi nimic, ar fi ca povestea lui Vasile Porojan – o simplă întâmplare, un personaj pitoresc. Dar, Ion Ghica ajunge ambasador la Londra, a fost și prim-ministru. La Londra, Ghica a mers să studieze la

British Museum și acolo a găsit niște scrisori pe care Împăratul Tewodros al II-lea al Etiopiei le-a adresat Reginei Victoria, iar acele scrisori i s-au părut foarte-foarte suspecte. De ce? Pentru că ele începeau așa: „Majestate, aflați de la mine că sunt bine, sănătos, ceea ce vă doresc și Majestății voastre; și se terminau - Să vă aibă Maica Domnului în pază” etc.etc. Lui Ion Ghica aceste formulări i s-au părut românești și și-a adus aminte de visul de mărire al prietenului lui, Tudorică – așa i se spunea când era copil și se întreabă dacă nu cumva acel Tudorică și-a realizat visul de a fi împărat. Nu cumva a ajuns Împăratul Tewodros al II-lea. Așa se termină scrisoarea lui Ion Ghica. Și m-am gândit dacă nu e cumva așa. Istoric vorbind, nu e nicio șansă, totul este o simplă speculație. Nu există nicio posibilitate istorică ca acest Theodoros să fie Tewodros al II-lea, dar, din punct de vedere romanesc, e un subiect fantastic, e un subiect formidabil, așa spune eu că e un subiect la fel de frumos ca cel al contelui de Monte-Cristo care mie mi se pare cel mai frumos subiect făcut vreodată. Tânărul care e arestat, stă 18 ani în castelul d'If, se închide în crisalida castelului d'If și, de acolo are o resurrecție, ca un fluture, ajungând cel mai bogat om din lume, răzbunându-se pe cei care l-au băgat la pușcărie. Iată, un subiect fabulos. Mie mi s-a părut și Theodoros la fel de extraordinar. Când am avut puțin timp liber, când n-am mai avut alte subiecte, când trecuse pandemia sau nu trecuse încă cu totul, și am avut puțin timp la dispoziție, m-am așezat să scriu și nu m-am mai oprit până când n-am terminat cartea. Mi-a luat doi ani de zile. Au fost ani foarte frumoși pentru mine.

Dan Coman: Povestea despre cărțile tale că au fost scrise dintr-o suflare, pe curat, fără foarte multe ștersături, și mă gândesc la *Orbitor*, la *Solenoid*. Cu *Theodoros* s-a întâmplat la fel sau ai lucrat mai multe variante, ai avut niște drafturi sau a mers pur și simplu, ca în cazul celorlalte.

Mircea Cărtărescu: Da, eu nu fac editări, nu editez textele mele, le scriu de la un capăt la altul, fără ștersături. Șterg un cuvânt sau două la 3-4 pagini. Niciodată n-am rupt o pagină, n-am schimbat pasaje. N-am avut niciodată un plan al unei cărți, deși e greu de crezut că poți face, din pură inspirație, continuată la nesfârșit, un roman de 1500 de pagini cât are *Orbitor* sau 900 de pagini cât are *Solenoid*. Acolo am dovada, am caietele în care am scris aceste cărți acasă, de la un capăt la altul, fără oprire, fără întoarceri, fără editare. Aici n-am dovadă pentru că și *Theodoros*, ca și *Melancolia*, cartea mea precedentă, le-am scris pe computer, dar le-am scris la fel, fără să șterg, fără să inversez, fără să editez, așa cum este această imagine a scriitorului care taie în cruciș și în curmezis, adaugă, supra adaugă, cum sunt acele pagini din Flaubert sau din alți autori. Eu nu sunt de acest fel. Eu scriu altfel, am altă metodă, și până acum mi-a reușit, ca să zic așa, din câte îmi dau seama, voi puteți spune, poate, mai bine, iar criticii și mai bine, dar eu așa mă simt confortabil. Nu toată lumea scrie la fel, dar aceasta este metoda mea de scris pe care am folosit-o dintotdeauna. De pildă, *Nostalgia*, prima mea carte de povestiri, este scrisă povestire de povestire, fără să mă gândesc că ele fac parte dintr-o carte. Dar niciuna dintre povestiri nu este alterată de mine, toate sunt de primul draft, ca să zic așa, și sunt în carte în ordinea în care le-am scris, adică nici măcar aici nu am schimbat ceva. Mă simt foarte confortabil să scriu în acest fel. Am și o explicație. Dacă aș ști de la început ce urmează să scriu în capitolul următor sau chiar în pagina următoare, n-aș mai avea nicio plăcere să scriu pentru că, unde ar fi surpriza dacă deja știu ce vreau să scriu. Cum te mai poate bucura o pagină când tu știi că astăzi scriu o pagină și mâine voi continua și voi scrie următorul fragment care va consta în următoarele lucruri: el o întâlnește pe ea, ea îi spune că nu-l mai iubește, ș.a. N-ar fi nicio surpriză pentru mine. Eu vreau să fiu surprins de fiecare dată când scriu pentru că eu sunt primul cititor, în definitiv, al cărții mele. Eu vreau neapărat să simt ceva când citesc, chiar dacă e vorba de prima mea carte. Mă gândesc că nimeni nu se poate gădili singur, pentru că, dacă te gădili singur, nu râzi pentru că știi unde ai pus degetele și nu e nicio surpriză. Nu poți să râzi decât dacă te gădila altcineva. Mi se pare că e bine să scrii fără plan pentru că în acest fel ești „gădilat” continuu și atunci poți să râzi, poți fi înveselit.

Dan Coman: Ideal ar fi să se întâmple așa deși este aproape incredibil. *Theodoros* se petrece, în timp, undeva cam 3000 de ani, ca spațiu, cuprinde mai bine de jumătate din globul pământesc, iar acest lucru pare imposibil și, totuși, e o carte neașteptată. Pentru mine a fost o mare surpriză. Nu știam la ce să mă aștept după *Orbitor*, după *Solenoid* și, când citeam în *Jurnal* – știu că povesteam când ne întâlneam cu Marin – oare ce o fi *Theodoros*, ce e cu acest nume, ce fel de roman e acesta care se numește *Theodoros*. Și a fost o uriașă surpriză, pe de o parte, sigur, această poveste uriașă care conține sute de alte povești. Știam, e binecunoscută erudiția, această imaginație extraordinară, dar cumva am simțit că spargi limitele, spargi acești pereți ai propriei imaginații, cumva, și te duci mai departe. Mă gândeam, dacă *Theodoros* e atât de diferită și e o surpriză atât de mare, totuși, există un fir roșu care străbate toate cărțile tale. Și mi-am dat seama că e vorba de poezie și de literatură și despre poveste, despre cât de importantă e povestea în lumea în care trăim. De când există omenirea, probabil, și Dumnezeu știe până când, povestea continuă să conteze și să fascineze. Sunt pagini superbe despre lecturi, despre literatură, despre poezie. Mai are povestea, literatura, forță în ziua de azi? Mai poate crea magia pe care o crea odinioară?

Mircea Cărtărescu: Așteptam această întrebare și mă gândeam ce voi răspunde. Eu cred că vorbim puțin cam prea mult despre poveste și prea puțin despre alte lucruri care fac literatura. Sigur, a face o poveste este important când ești prozator, când ești novelist, când ești romancier. Fără poveste, fără povești este aproape imposibil să te gândești că poți scrie un roman. Dar, după părerea mea, povestea nu este fundamentală. Foarte mulți pot face povești. În literatură, fundamentale sunt alte lucruri. După părerea mea, fundamentală este atitudinea pe care o ai față de literatură. Înainte de a te gândi să faci povești, să faci personaje, să faci scene literare este atitudinea față de literatură. Într-adevăr este o diferență între *Theodoros* și alte cărți ale mele în privința acestei atitudini. Eu până acum, în cărțile mele de proză, ca și în cele câteva de versuri, am încercat o explorare a interiorității. Toate sunt cărți ale vieții launtrice, ale vieții interioare a omului și o explorare a condiției umane, mai general spus. Erau cărți intense, cărți, așa spune eu, uneori expresioniste, în orice caz transcendente. Aici, într-un fel, mi-am schimbat punctul de vedere despre literatură, pentru

că m-am gândit – cum o să primească cititorii un alt *Solenoid*, sau un alt *Orbitor*, sau un alt *Travesti*. Nu am mai vrut să fac acest lucru. Am vrut să fac ceva diferit. Și atunci m-am gândit la o altă formă de literatură care este diferită față de literatura intensă a interiorității despre care Kafka spunea că ar trebui să fie ca un ciocan care-ți sparge fruntea. N-am mai vrut să fac o literatură care sparge fruntea oamenilor. Am vrut să fac o literatură a bucuriei, o literatură a ingenuității, a privirii copilărești asupra lumii. Se spune în Evanghelie că cei care nu primesc împărăția cerească ca un copil nu vor intra în el niciodată. Ce înseamnă acest lucru, să privești ca un copil lumea? Pentru că și împărăția pământească poate fi privită tot cu ochi de copil, înseamnă s-o privești prin ochi pe poet, prin ochi de ființă omenească ce se bucură și este uimită de tot ce este în jurul nostru, căreia, de exemplu, și această sticlă cu apă i se pare o minune, căruia i se pare o minune însuși faptul că lumea există. Spunea și Wittgenstein că nu se petrec minuni în lume și că singura minune este că lumea există. Asta e adevărata minune. De ce există lume în loc de nimic? De ce avem acest privilegiu de a putea vedea lucrurile, de a le auzi, de a le pipăi, de a le gusta. Mie asta mi se pare *Theodoros*, o carte senzorială despre lumea văzută de un copil. Este o lume fără pretenții de mare intelectualitate, de transcendență, dar este o lume cu pretenție de poezie, cu pretenție de a vedea lucrurile prin ochii poezilor sau prin ochii copilului, uneori, și prin ochii profetului care este un alt avatar al celor privilegiați care văd lumea într-un alt mod, într-un mod diferit. Și atunci, dacă privești lumea din acest punct de vedere, poți scrie altfel de cărți decât cele pe care le-am scris eu înainte. Poți scrie un fel de Șeherezade, un fel de *1000 și una de nopți*, un fel de *Veacuri de singurătate*. Sigur, mutatis – mutandis, fiecare după puterile lui. Nu orice autor este Marquez sau Vargas Llosa. Dar orice autor poate să-și creeze propriul său *Macondo*, într-un fel. Și această carte este un fel de *Macondo* cu material autohton, așa spune. Dacă Marquez a descoperit magia extraordinară a lumii latino-americane, a lumii columbiene, de care era impregnat. Ce ni se pare nouă fantastic în realismul magic, era natural pentru el. Fructele de guava ni se par extraordinare, exotice, fantastice, dar pentru el erau ca merele. Dimpotrivă, cred că merele îi stârneau uimirea lui Marquez. El a stors esența acelei lumi care nouă ni se pare fantastică, carnavalescă. Eu am căutat un echivalent pentru acea lume și am crezut că o găsesc în lumea bizantină, în lumea imagologiei noastre religioase, a ortodoxiei, în această lume puțin naivă și puțin încă minunată de miracole care se reflectă în icoanele bizantine, în zugrăveala bisericilor, în limbajul acesta despre care se spune că este plin de arome bisericesti, în toate aceste lucruri care occidentalului îi sunt străine. El n-a avut contact cu ele până acum. Se spune că Dosoftei când era Mitropolit în Polonia, era îmbrăcat, din când în când, în stralele bisericesti de la noi și pus să officieze slujba în Polonia, în biserici catolice, numai pentru frumusețea slujbei și veneau polonezii și se minunau cât de frumoasă este această slujbă. Eu am crezut că văd în acest imaginar o șansă care n-a fost folosită în literatura română. Și nu e vorba numai de acest imaginar. Este vorba de carnavalescul nostru, de pildă de viflaimuri care erau un fel de piese de teatru țărănești, făcute de țărani, în care apărea Irod, apărea însuși Iisus, apăreau cei trei magi ș.a., într-o poveste atemporală și miraculoasă. Era singurul teatru pe care îl cunoștea poporul. Și legende, și basme, și cărțile populare, Alexandria, Archir și Anadan, Esopia ș.a., toate aceste materiale, pe mine – și când eram copil, dar și în adolescență, și când am fost profesor și am predat – m-au umplut de uimire. M-am gândit că ele sunt interesante și ar putea interesa pe toată lumea și atunci le-am folosit din plin în acest roman. Apoi, Biblia. Biblia a fost întotdeauna un subiect pentru mine, eu citesc și recitesc toată Biblia în fiecare an. O recitesc dincolo de nevoile mele spirituale, despre care nu ai de ce să vorbești în public, dar o recitesc pentru că Biblia este un mare roman, probabil cel mai mare roman scris vreodată, cu niște lucruri în el imposibil de inventat de un scriitor. Trebuie să fi lucrat acolo zeci de scriitori, un mare poem, dacă ne gândim la fragmentele din *Ecleziastul*, din *Cântarea cântărilor*, din Boaz, din Iov, o mare poezie, printre cele mai mari poeme ale lumii. Eu am folosit și Biblia, inclusiv Evangheliile, am folosit foarte mult limbajul de acolo. Apoi, am avut norocul să descopăr Biblia etiopiană – Kebra nagast – care este de o frumusețe extraordinară. Eu o recomand tuturor (îi fac reclamă la Erizanu). A apărut în Moldova, există, se găsește, ediția a II-a cu un citat din *Theodoros* pe prima pagină. Mi-a spus că, după *Theodoros*, se vinde foarte bine. Este un fel de Biblia apocrifă scrisă cu niște arome incredibile și în care se povestește adevărata istorie a legăturii dintre Solomon și regina din Sheba despre care Biblia nu spune nimic, dar în această carte sfântă a etiopienilor se povestește că ei au avut o legătură de dragoste din care s-a născut un copil, Menelik, primul împărat al Etiopiei. Mi-a făcut o plăcere imensă să folosesc toate aceste aluviuni culturale pe care puțină lume le-a folosit până acum. Până la urmă, m-am scufundat cu totul în *Theodoros* și sunt extraordinar de fericit că l-am dus până la capăt.

Dan Coman: Sunt absolut fascinante toate poveștile, toate referințele culturale. Personajul Tudor – Theodoros – Teodros e un personaj absolut fabulos, mi-a plăcut enorm de mult. Unul dintre personajele neașteptate din carte este Limba Română. Este absolut senzațională o reiterare și o revigorare a limbii de secol XIX, cumva muntenească. Toată această poveste e o splendoare, o bucurie extraordinară dincolo de tot ceea ce s-a povestit aici. Recunosc, de foarte multe ori m-a dus gândul și la *Levantul*. Povesteam cu niște prieteni, pornind de la experiențele culturale occidentale, și ne gândeam că oare în ce măsură *Theodoros* sau *Levantul* pot fi transferate sau pot fi traduse într-o altă limbă, într-o altă cultură care știe foarte puține despre cultura noastră. Există vreun traducător capabil să folosească atâtea arhaisme în limba lui nativă și acest curcubeu lingvistic? Ce crezi?

Mircea Cărtărescu: Eu nu știu decât o singură carte intraductibilă, și anume Finnegans Wake a irlandezului nebun James Joyce, dar în rest, toate celelalte cărți, în afară de unele forme speciale de poezie, de exemplu, sunt traductibile, mai mult sau mai puțin, cu pierderi mai mari sau mai mici. Se spune în general *traductore-traditore*. Traducătorul este un trădător al textului original. Da, este un trădător. Eu, dacă aș fi un traducător, n-aș dormi bine nopțile, în general. Dar, sunt traducători și traducători. Traducerea este o mare artă. Noi o considerăm o Cenușăreasă. Uneori, numele traducătorului nici nu este scris pe copertă,

cum mi s-ar părea absolut normal. De fapt, traducătorul rescrie cartea, nu doar într-o altă limbă, ci într-o altă cultură și o altă civilizație. Prin urmare, a traduce nu înseamnă să pui un cuvânt englezesc în locul unui cuvânt francez sau românesc. Înseamnă a translata bucăți uriașe de civilizație și de cultură, pe care trebuie să le cunoști perfect, și de viață cotidiană, dintr-un loc în celălalt, dintr-o cultură în cealaltă. Cum traduci, de exemplu, ceremonia ceaiului japonez, în etiopiană sau chiar românește? E foarte greu. Nu vei putea niciodată – eventual ai putea pune note de subsol nesfârșite, dar în acest fel strici farmecul cărții. Marin este traducător și știe mai multe despre asta dar, după părerea mea, orice carte este traductibilă, mai mult sau mai puțin, inclusiv *Levantul*, care s-a tradus în patru limbi, în versiuni extrem de diferite unele de altele și de original, dar sunt traduse. Acum, *Theodoros* se răspândește în lume, traducătorii au început deja lucruri în cinci sau șase limbi de mare circulație și o fac cu foarte mare curaj, cu mare curaj se aruncă în apă și înoată. Trebuie să înoate, nu au ce să facă. Sigur că va dispărea foarte mult din savoarea limbii în care e scrisă cartea, dar vor rămâne poveștile, vor rămâne structuri narrative, vor rămâne personajele, vor rămâne foarte multe lucruri. Cine ne garantează nouă că Marquez, pe care l-am tot pomenit, e la fel în românește așa cum este în spaniolă. Probabil că nu este, probabil că se pierde foarte mult. Nabokov spunea că marii clasici ruși pur și simplu nu se pot traduce. El spune că versiunile occidentale ale lor sunt niște tâmpenii, că nu sunt credibile absolut deloc, că farmecul limbii ruse este intraductibil. Eu nu cred până la capăt acest lucru, cred că depinde de traducător foarte mult. Și eu bag mâna în foc pentru câțiva dintre traducătorii mei – avem o colecție splendidă de traducători din română în alte limbi. Eu sunt absolut convins că Bruno Mazzoni face o versiune în limba italiană, sunt convins că Jan Willem Bos o va face în olandeză, sunt convins că Sean Cotter va face tot ce poate în engleză ș.a. Nu am îndoiești de acest fel. Poate nu vor reuși toți în aceeași măsură, dar merită să încerce.

Marin Mălaicu Hondrari: În fiecare carte reușești să treci de la cele mai adânci considerații asupra ființei umane – când vorbești despre poezie, despre religie – și, dintr-odată vii cu câte o pagină absolut senzațională de un umor nebun ca un banc bine spus și care pică foarte bine în toate cărțile. De unde acest umor care uneori pare umorul geamă-nului. Apropos de *Theodoros*. E scris la persoana a doua, ar putea fi geamă-nul sau romanul scris de geamă-n.

Mircea Cărtărescu: Noi credem acum că oamenii trecutului erau cu toții statuari, extraordinar de pătruși în misiunile lor, în slujbe. Nu, erau oameni ca și noi. Pe junimiști noi ni-i închipuim ca un fel de cerc al statuiilor din Cișmigiu, dar ei erau oameni foarte tineri când se întâlneau la *Junimea*, aveau 23-24 de ani. Maiorescu era profesor universitar plin la 24 de ani și academician la 29 de ani și toți ceilalți erau extraordinari de tineri. În momentul în care discutau cu mare pasiune o chestiune filosofică și ridica mâna dintr-un colțisor Creangă sau Caraieni spunând: „Știu o anecdotă nouă”, imediat se întrerupea orice discuție filosofică și Creangă, fie citea *Povestea poveștilor*, fie spunea o anecdotă foarte obscenă. Această cultură a „obscenității” mele, care era sarea și piperul acelor vremuri, producea și astfel de mostre. Eu am fost întotdeauna frustrat că nu mi s-a scos în evidență umorul, toți criticii mei s-au concentrat pe discutarea onirismului, a metafizicii, a tuturor aspectelor psihanalitice, dar eu am vrut cu tot dinadinsul să am și umor, în toate scrierile mele. Asta m-a făcut să public și o carte numai de umor – *Frumoasele străine* – care este umoristică de la un capăt la celălalt. Nu știu dacă râde lumea citind-o, am doar un exemplu atroce, și anume că cineva mi-a scris, după ce am publicat această carte, că a citit cartea în pat, așa cum avea doamna respectivă obiceiul să citească, și, la un moment dat, a râs atât de tare încât a căzut din pat și și-a rupt piciorul. Cred că, totuși, a râs, s-a distrat. Așa că, un ochi a plâns și unul a râs, ca să spun așa. Am fost pe de o parte trist de ce i s-a întâmplat dar, pe de altă parte, mi-am zis că oamenii s-au bucurat și de această carte. Și eu de multe ori mă apreciez ca un om cu umor, care ia lucrurile lejer, care nu se scufundă în întregime în tenebre de cine știe ce fel. Mie îmi place – cum spun postmodernii – să fac „surfing” pe toate drumurile posibile, de la cele mai înalte, ale literaturii înalte, până la cele foarte triviale, foarte obișnuite, adică să fac un fel de arc, de cerc, și în viață, și în literatură, între scatologic și eshatologic. Cred că cu asta exprimi umanitatea, în general.

Nina (spectator din sală): Am citit *Theodoros*. Probabil e cartea pe care am disputat-o cel mai mult în mintea și în inima mea, în sensul că am fost încrunțată câteodată, când aveam impresia că ușor vă duceți spre păcatul manierismului sau mi se părea mie că se repetă niște chestii. Căutarea și scrierea lui *Theodoros*, timp de 30 de ani, este cumva o căutare și o găsire a chivotului de aur personal?

Mircea Cărtărescu: Fără îndoială că *Theodoros* - așa cum spunea Flaubert, „Doamna Bovary este el însuși” – are ceva din mine însumi, altfel nu aș fi scris, nu aș fi fost atras de povestea lui. *Theodoros* are ceva. În mod ideal, aș fi numit această carte, adăugându-i și un subtitlu, așa cum se făceau înaintea titlurilor, și anume, *Theodoros sau despre ambiție*. Pentru că *Theodoros* este un ambițios, un ambițios nemărginit, un ambițios care merge o vreme pe mâna dreaptă, adică pe mâna divinității, ca să spună așa, dar apoi o cotește pe mâna stângă, când Divinitatea nu mai vrea, nu mai poate, se opune planurilor sale și felului în care el mănuieste realitatea. Pentru că el, dintr-un spirit inițial pozitiv, fiind un om deosebit de inteligent, deosebit de atrăgător din toate punctele de vedere, la un moment dat, face faimosul pact cu puterile întunecate și devine un tiran crâncen, un tiran crunt. Această ambiție, până la un punct, este o ambiție albă, este o ambiție benignă, o ambiție folositoare într-un fel, atâta vreme cât nu devine păcatul trufiei. Când devine păcatul trufiei, care în tradiția creștină este păcatul suprem, atunci el nu mai poate fi salvat de nimeni. Dar până atunci, mie mi-a plăcut această dorință de a-ți îndeplini un vis. Această dorință extraordinară, nestinsă, de a deveni ceea ce voiai să devii, de a-ți umple forma într-un fel, de a sări peste propria umbră, cum spunea Sadoveanu, pentru asta mi-a plăcut, într-un fel, *Theodoros*, pentru că seamănă cu mine din acest punct de vedere. Eu nu sunt un ambițios în sensul negativ al cuvântului, dar mi-am dorit întotdeauna să scot tot ce este mai bun în

mine și să încerc, cel puțin cu fiecare carte, să arăt altceva din mine, altă față a mea, altfel al meu de a exista și de a scrie. Din acest punct de vedere, într-adevăr *Theodoros*, într-un fel, seamănă cu mine. Excesele sale care au urmat firește că l-au îndepărtat de mine și, totuși, nu l-au făcut condamnat. Cartea se termină cu Judecata de Apoi, după cum știți. La această Judecată de Apoi, spre surprinderea tuturor, *Theodoros* nu este judecat, ceea ce judecă Dumnezeu-Tatăl, judecătorul suprem, este cartea, nu personajul cărții, așa încât Dumnezeu-Tatăl devine cititorul arhetipal. Ceea ce este pus în discuție este volumul, este romanul, este lumea și nu păcătosul care este în mijlocul acestei cărți. Vreau să vă fac o mărturisire pe care n-am spus-o până acum nimănui și care pe mine m-a emoționat extraordinar de tare și anume că, acum vreo o lună și jumătate am primit un telefon de la un om pe care-l admiram, firește, ca toată lumea, extraordinar de tare și cu care nu am avut de-a face foarte mult, de abia dacă l-am cunoscut, și care a fost Radu Cosașu. Radu Cosașu m-a sunat să-mi spună că a citit romanul – a fost un om de 92 de ani – și i-a plăcut finalul pentru că este antimaniheist – expresia lui. Ce înseamnă acest lucru? Pentru că nu judecă, pentru că nu condamnă, pentru că nu împarte oamenii în buni și răi, ci pentru că împarte doar cărțile în bune și rele, împarte doar experiența artistică, experiența estetică în bună și rea. Pentru asta i-am fost extrem de recunoscător. Am închis telefonul aproape plângând și, vă dați seama, când Cosașu a murit, acum foarte puțină vreme, acum o săptămână, eu am rămas cu această convorbire cu el care m-a marcat extraordinar de tare. Este o poveste extraordinar de mișcătoare și tristă pentru mine.

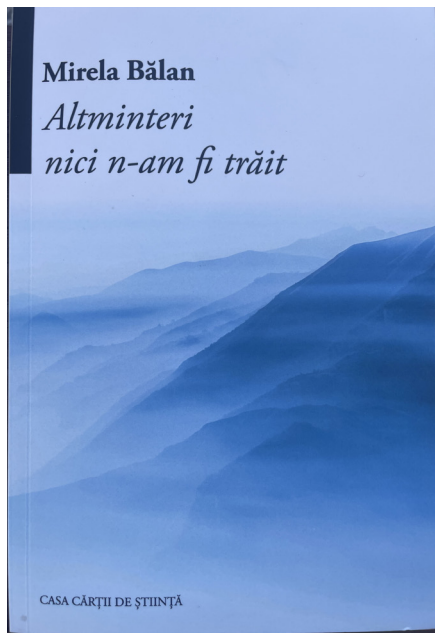
Alex: Atât în proza, cât și în poezia contemporană, am sesizat că limbajul tinde către o simplitate cât mai totală în majoritatea cazurilor. Cum vedeți dumneavoastră acest lucru? Se poate ajunge într-o așa numită fundătură literară?

Mircea Cărtărescu: Eu cred în pluralismul literaturii. Cred că se poate ajunge la literatură pe foarte multe căi. N-am fost niciodată de acord, de pildă, cu poeții care spun: asta e poezie, asta nu e poezie. Există nenumărate feluri de poezie. Una este poezia unui virtuos ca Șerban Foartă și alta era poezia lui Emil Brumaru care era un etern îndrăgostit de cuvinte. Una este poezia foarte conceptuală a lui Nichita Stănescu, alta este poezia foarte onirică a lui Dimov ș.a. Fiecare epocă, fiecare zonă literară, culturală își are poezia, proza, eseul, critica lui. Eu cred în acest pluralism. Mi s-ar părea foarte trist și restrictiv un spațiu literar în care s-ar face un singur fel de literatură, un singur fel de poezie etc. Eu cred că fiecare generație își are marii săi scriitori, scriitori mediocri, scriitori slabi ș.a., așa încât, această sită a timpului, cum se spune, care cerne tot timpul, ajunge în cele din urmă să facă dreptate. Chiar dacă face dreptate după două decenii, trei decenii... Cum se spune, vom muri și vom vedea. Vom vedea cum va judeca viitorul operele noastre, așa cum și noi vedem cum au fost judecate cele ale trecutului. O vreme mie mi-a fost cam teamă de premisele speciale pe care le avem în lumea noastră contemporană, și anume, pe de o parte scăderea continuă a IQ-ului oamenilor care trăiesc în lume și creșterea continuă a IQ-ului produselor tehnologice, adică al roboților, al celor care au o inteligență artificială. Dar acum acest lucru nu mă mai sperie, pe de o parte, pentru că eu am scris destul nu mai are de ce să-i fie teamă pentru viitor, iar pe de altă parte, sper eu, omul va găsi întotdeauna o cale. El a supraviețuit milioane de ani sau sute de mii de ani și va mai supraviețui, probabil, și inteligenței artificiale.

Marin Mălaicu Hondrari: Tu continui să scrii într-o manieră profund estetizată fără să cedezi unor false ideologii sau îngrădirilor ideologice. E și acesta un pericol. Nu cred că avem exemple de poeți extraordinari sau de prozatori extraordinari care au scris despre ideologii și au rămas ca poeți extraordinari. Crezi că mai putem să punem estetic, până la urmă, în fața ideologicului, așa cum faci tu în *Theodoros* cu măsură și extraordinar?

Mircea Cărtărescu: Înseamnă că nu am înțeles eu întrebarea pentru că nu am auzit-o prea bine din spatele sălii și până aici. Lucrurile pentru mine sunt foarte limpezi. A fi scriitor înseamnă să știi să îmbini un substantiv cu un adjectiv. Asta e meseria de scriitor, nu este nimic altceva. Cine știe să facă acest lucru este scriitor, despre orice ar scrie, nu contează. Poate să fie și ideolog, orice, numai să știe să îmbine un subiect cu un predicat, un atribut și un complement și să facă din asta literatură adevărată. Pentru că literatura, până la urmă, este arta cuvintelor. Cuvintele sunt cele esențiale, frazele sunt cele esențiale. Dacă nu știi să scrii o frază care să sune bine, să fie grațioasă, s-o ridici cu penseta și să vezi că dă din lăbuțe ca un miriapod, nu ești scriitor. Poți să fii un ziarist foarte bun care-și expune ideile ideologice, poți să fii un eseist, poți să fii un ideolog ș.a., dar trebuie să fii, în primul rând, scriitor, dacă te numești scriitor. Un scriitor este un artist al cuvintelor. Poate că se găsesc cazuri de ideologi printre scriitori, chiar mari ideologi, și mă gândesc la Orwell. Orwell a scris împotriva ideologiilor, dar a fi împotriva ideologiilor este tot o ideologie. Dar și alți scriitori care își arătau în romane poziția de stânga sau de dreapta, sau extremiști de centru, de exemplu Cosașu. Dar dacă scriind nu faci altceva decât să îți arăți partizanatul pentru o ideologie nu cred că iese bine. Cei mai mari scriitori au știut să se ferească de acest lucru. De pildă, Eminescu nu și-a folosit ideologia care se vedea în articole. Nu și-a folosit-o nici în poezie, nici în proză. Poezia și proza lui sunt pure experiențe estetice. Și foarte mulți artiști au făcut acest lucru și eu cred că și asta intră în definiția artei – să știi ce se poate spune într-o carte și ce nu se poate spune într-o carte. Cărțile nu sunt atotcuprinzătoare. Pot intra în cărțile tale și politicul, și ideologicul, și socialul, dar îmbrăcate sub veșmânt estetic. Esteticul e, până la urmă, singura justificare a literaturii, singura justificare adevărată. Nu faci militantism politic într-o carte decât dacă el este înveșmântat estetic, eventual, dar și așa exemplele sunt foarte puține care să țină ca literatură. Eu nu sunt un foarte înverșunat adversar al ideologilor, dar nu cred că ei pot face, fiind ideologi, nu cred că pot face opere de artă viabile pentru că, așa cum spunea Maiorescu, arta te înalță din lume. Arta este singurul ascensor sau elevator care te ridică din lumea măruntă a grijilor de fiecare zi, din chinurile și frământările noastre, din politic, din sociologic, din toate aceste zone terestre, foarte terestre, și ne ridică spre ceva ideal, spre ceva pe care nu-l putem atinge dar spre care tindem. Nu putem atinge luna cu degetul, dar tindem spre ea într-un fel. După părerea mea, ăsta este rolul artei, de a ridica omul deasupra lui însuși.

Icu Crăciun

Complicațiile emoționale ale
Mirelei Bălan

Mirela Bălan a absolvit Universitatea Babeș-Bolyai, specialitatea geografie-engleză, în anul 2002. A publicat versuri în revistele: *Plumb*, *Cetatea lui Bucur*, *Fereastra*, *13 Plus*, *Agora literară*, *Momentum*, *Tribuna*, *Ateneu* etc. În 2011, a debutat cu volumul de versuri *Un sărut mai adânc* (Ed. ArtBook), volum premiat în cadrul Festivalului Național de Literatură și Folclor Armonii de primăvară, organizat la Vișeu de Sus în mai 2014. În același an, a tipărit o altă carte de poezie, intitulată *Tiraniam cerului* (ed. ePublishers), unde meditează postmodernist la creație și ursită (emblematic sunt versurile „În curând/fătul va deveni un OUTSIDER/

va părăsi prima patrie-mamă”).

Volumul *Altminteri nici n-am fi fost* (Ed. Casa Cărții de Știință (Cluj-Napoca, 2023), despre care facem vorbire aici, îmi amintește de atmosfera cărților Doinei Uricariu: *Institutul inimii (operația pe cord deschis)* din 1995 și *Puterea Leviatanului* din 1996. Cartea Mirelei Bălan este născută din durere și suferință.

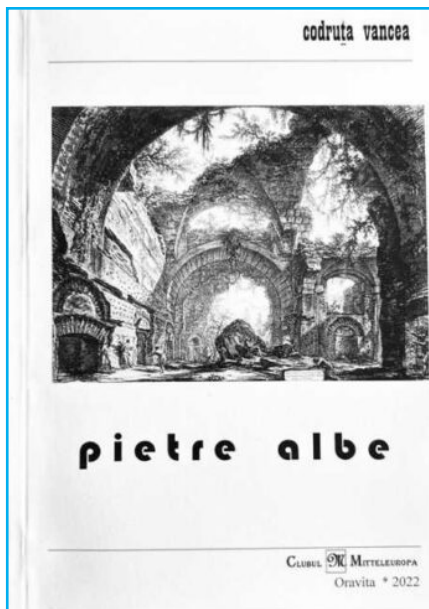
Poeta ține un jurnal liric după o întâmplare tragică din viața ei, făcând mărturisiri despovărătoare despre acest eveniment, fiind mereu în căutarea echilibrului și armoniei pierdute după jumătatea androgină, rememorând un timp revolut, cu scopul de a avea amândoi aceleași gânduri și trăiri. Asistăm la un ritual exorcizant al vindecării prin trezire anamnezică, o terapie prin amintire și cuvânt, cuvânt „care nu mai se duce sufletul-în-așteptare”. Spiritul liric preferă să rămână treaz, fiindcă primează continuu dorința de a ieși din rutina cuvintelor uzate, „demodate”, de a trăi sublim emoțiile subiective transferate asupra unor elemente ale realului. Solitudinea se confruntă cu experimentarea comunicării cu celălalt, dar, mai cu seamă cu sine însăși. Autoarea dezvoltă conexiuni intime menite a-i exprima tumultul sufletesc, îi dăruiește vameșului cel bun poezii (vorba lui Mircea Petean: „Poezia nu se vinde, se dăruiește”), neimaginându-și niciodată că își va răscumpăra viața cu poemele sale. În creațiile sale se amestecă reflexia și reflecția, cuminența și răzvrătirea, bucuria și suferința surdă specifică postmodernismului, caracterizată prin narativism, biografism, intertextualism sau spirit ludic negru. De aici maniera ușor ludică, „moartea e grasă și grea la stomac”, iar „viața e grasă cât o vacă a făta” sau „Fă să pută a primăvară în tine”. Poezia ei izvorăște din distilări contingente, întrebările și neliniștile vizează un suflet împovărat de fragila și vulnerabila condiție umană, fără a se lăsa inhibată sau înfrântă de anturajul tristeții ca și când ar striga aidoma Doinei Uricariu: „Învață-mă să mor!” după ce și-ar găsi „iubirea adâncă”, cum se intitulează unul din poemele sale, împletită cu nevoia unei îmbrățișări „până pârâie oasele de neînflorire”, fiindcă „Nu mi-e dor de tine./ Mi-e dor de mine/ În prezența ta” zice poeta fascinată de polarizări, antiteze sau contraste cromatice. Se ferește de afirmații didactice, gândurile sunt „păsări care în sfârșit/ ciripesc cu rost” în timp ce vindecă sufletul, trecutul este simbolizat de „frunzele moarte”, cerându-i inimii să fie bună și blândă cu ea. Dacă mi s-ar cere să numesc poezia-program a acestei poete, cum procedau cronicarii de odinioară, n-aș ezita să citez *Nici n-am plecat vreodată de la paginile 80-81*.

Mirela Bălan folosește, din când în când, ca formulă artistică de comunicare, proza lirică, firește, trecută prin filtrul literaturii, epic abundent reintrodus în poezie de baladele rimate ale lui Radu Stanca și Ștefan Augustin Doinaș. Iată o mostră prozică a poetei: „Sunt un lanț ferecat și o cheie. Totul în mine. Cheia stă pregătită în inculietoare. Mai trebuie doar s-o rotesc (rotesc) și să-i deschid inimii, care bate, bate de-atâtea vreme” sau „Un bărbat iubitor nu se aruncă hulpav/ la trupul femeii pe care și-o dorește”.

Cu siguranță, la o vârstă lirică matură, numele Mirelei Bălan nu va intra într-o statistică searbădă, prăfuită, în pofida acestor vremuri nebuloase.

Gela Enea

Printre pietre albe, răsărind poezia

Urmare a Festivalului-Concurs *Mihai Eminescu*, organizat anual la Oravița, prin dedicarea domnului Ionel Bota, aproape singulară în peisajul cultural din zilele noastre, apare la Editura *Clubul Mitteruropa*, în Colecția *Accente lirice*, volumul de versuri *Pietre albe*, semnat de Codruța Vancea, autoare ce vine, ca profesie, din cu totul altă direcție, fiind de formație matematician, ceea ce, am mai spus-o și într-o primă recenzie, mă duce cu gândul la Dan Barbilian/ Ion Barbu.

Cartea are și câteva ilustrații care aparțin Denisei Buda, iar coperta reprezintă o reproducere a unui tablou de Piranesi, în acord cu titlul ales de autoare.

Pe coperta a IV-a semnează Alexandru Cistelecan, din care citez aprecierea critică menită să ofere câteva repere pentru cititor: „*Pietrele albe* ale Codruței Vancea sînt însemnate cu aceeași scriitură volatilă și primăvăritică de dinainte (...) ușor elegiacă, însă atinsă doar de o adiere, lumea Codruței rămâne, totuși, sărbătorească, euforizantă. Chiar și atunci când se simte un intrus într-o petrecere privată”.

Volumul *Pietre albe* conține cincizeci și șase de texte și, dacă vrem să facem un gest de curtoazie, având în vedere profesia Codruței, numărăm (aritmetic, cum altfel) douăzeci și două de titluri ce anticipează tema vieții în doi, opt titluri din câmpul semantic al timpului, dar și poeme-manifest, precum *Cafeneaua poezilor*, *Nimic pentru*

poezie sau *Legământ*, ultimul poem din această carte.

Codruța este, în mare parte, o natură solară, îi place să capteze spectacolul existențial, poate și pentru că își dedică volumul fiicei Roxana, „sensul existenței mele”, după cum mărturisește.

Cerul contemplat de poetă îi aduce în raza privirii „zmei care nu cunosc ura”, în timp ce jos, pe pământ, cresc păpădii, iar copacii au puterea de a-și chema singuri păsările. Cu toate aceste cadre, aș zice idilice, partea a doua a poeziei pare gândită într-un alt registru, căci apare imaginea unui pământ rănit, a cărui primăvară aparentă trebuie înlocuită cu una reală.

În aceeași notă de așteptare a ceva miraculos, dătător de noi orizonturi, este scrisă și poezia *După-amiază*, când soarele este blazat și vântul devine liber să se insinueze pretutindeni, căci anotimpurile, ne spune Codruța, „se pun pe chat”.

Destinul este văzut ca un contract în dublu exemplar, unu pentru copil, al doilea, pentru părinți, dar, bizar, el are valabilitate „pe o perioadă nedeterminată”.

O trăsătură a compoziției cărții este, după cum am observat, alternanța unor poeme scurte, reduse la o singură secvență, cu poeme de mai largă respirație, dau un exemplu, la pagina 10, *Antagonica* (poem succint), la paginile 11-12, poemul *Îndoieli*, presupun că și tema abordată impune o anume textură.

Poeta are conștiința travaliului, în sens arghezian, căci, se confesează ea, „în zadar m-a învățat viața/ să-mi înghit cuvintele/ unul câte unul/ precum pastilele de tensiune/ cu cât înghit mai multe/ cu atât sunt mai sinucigașă/ nu mai înghit niciun cuvânt”. (Îndoieli)

Un cadru rustic, consonant cu copilăria autoarei, indică traiul patriarhal, acolo unde „pe ulița din sat/ clipele aleargă libere(...) și seara se lasă/ peste sobă/ peste pisică/ peste jurnalul meu/ lumina se face mică/ în odaie miroase a iubire și ploaie” (*Pe inserate*).

Atmosfera autumnală apare sugerată de frunzele viei, „înțepate de perfuzii”, dar mai ales de strugurii care „își plâng puterea în pahare”, ceea ce are drept efect benefic faptul că „oamenii stau tot mai mult împreună”.

Senectutea vine la pachet cu toată agoniseala concretizată în experiențe de viață, nu integral fericite, dacă ele înseamnă taxe, facturi, incertitudini, de aici și retorica poetei sub forma monologului adresat: „n-ai crede, nu-i așa, că/ ai putea deveni un bătrân fericit/ la orizont/ după ploaie/ curcubeu în lacrimile tale”. (*Piedici*)

Ludică, în felul cum invocă trecerea timpului, îmi pare poezia *Pur și simplu timpul*, care timp are grijă să nu te entuziasmezi prea mult, să nu cazi în admirație prelungită: „te trezești brusc cu câte un bobârnac/ peste cap/ na, deșteptule că ai rămas în admirație prea mult/ pentru viață”, dar cred că asta e și atitudinea ce face posibilă supraviețuirea. Căci ce s-ar întâmpla să nu admirăm viața, ce s-ar întâmpla, dacă am disprețui-o într-atât, încât să n-o mai vrem? Nici Codruța Vancea nu ar alege această atitudine, sper.

Textul *Sticle de lapte* fracturează etape, autoarea începe cu un episod din copilărie, când ajută lăptăreasa să ducă abonaților sticlele cu lapte, nu e clar dacă vecina este una dintre beneficiarele laptelui sau este însăși lăptăreasa, cert e că ea face cozonaci și brusc se schimbă perspectiva temporală, poeta ne conduce într-un prezent casnic, unde „lapte cu cozonac în dormitor / vor răsfățații mei / la televizor”.

Nu lipsește nici paradoxul din scriitura Codruței Vancea, astfel că citim, de exemplu, în *Nopatea polară*: „și nimic nu se uită în afară de a se uita totul”.

Un micropastel cu un final reflexiv este poemul *Pe munte*, care implică și simbolul din titlul volumului, cel al pietrelor albe, în acest cadru descriptiv piatra albă aflându-se în contraponderă cu o pană de corb ce aduce a doliu, prin urmare, o asociere a albului cu negrul, fără însă a se contopi în griul anost.

Trebuie adăugat și că desenele, în fapt niște crochiuri, prind exact cuvântul-cheie al fiecărui text și fac volumul atractiv din punct de vedere vizual.

Desigur că poezii sunt capabili de „minuni”, ei sunt aparte, așa că nu ne miră dacă citim că „locuiesc într-un copac”, poate este un copac al cunoașterii, în niciun caz unul banal, altfel nu ar putea Codruța să realizeze simbioza cu el. (*Copacul*)

Dacă e să fac o comparație cu volumul anterior, pe care l-am recenzat, observ cu bucurie că textele s-au scuturat de anumiți termeni din domeniul științei, au mai mult lirism, unul domol, cald, ceea ce este un plus valoric.

În opinia mea, Codruța Vancea traversează o perioadă fastă a creației, iar volumul *Pietre albe* constituie dovada celor afirmate, de aceea îl recomand publicului iubitor de literatură contemporană, cu încredere și speranță.

Cătălin Varga

Laureat al Festivalului Internațional
„Lucian Blaga” 2023

Rondeluri
cu iz antic

I. Rondelul lui Orfeu

Dedicatie poetului Rainer Maria Rilke

Oferă-mi liniște Orfeu
Și mângâie această liră
Tristețea iar mă răscoliră
Mușcând adânc din trupul meu.

Coboară dinspre empireu
Și muzele pe rând înșiră
Oferă-mi liniște Orfeu
Căci munții mei încăruntiră.

Mă răscolise-un gând ateu
Și de lumină mă goliară
Din Hades fiare năpustiră
Precum soldații din tranșeu –
Oferă-mi liniște Orfeu!...

II. Rondel pentru Charon

Vâslește spre stele Charon,
Toți banii ți-i las sub morminte
Am evadat din oseminte
Desculț umblând pe Acheron.

Spre țărnul de-argint, în escadron,
Să ne-avântăm – deci, ia aminte!
Vâslește spre stele Charon
Toți banii ți-i las sub morminte.

Am drepturi din nomocanon
Să-ți cer această rugămintă:
Vâslește cu teamă-nainte!
Chiar dacă par un fanfaron,
Te-avântă spre ceruri Charon...

III. Rondelul troian al lui Homer

Motto: „Însă Ahile-i urma cu-a sa lance: tur-
barea din suflet
Încă-i fierbea, negrăită, voind să-și ajungă

izbânda” (Iliada, XXI).

Mi-a-ncăruntit călcâiul lui Ahile
Și inima un cal troian se face
Vor zeii-n inimă să mă atace
Perfid, ca oarecând la Termopile.

Se zguduie cetățile-mi umile
Când catapulte mă lovesc opace
Mi-a-ncăruntit călcâiul lui Ahile
Și inima un cal troian se face.

M-au blestemat coruptele sibile
Și Penelopa daimon se preface
Mai luptă, încă, Odiseu vivace
Țintind Olimpul cu săgeți subtile
Pân' va găsi călcâiul lui Ahile.

IV. Rondel celui nemuritor
Epitaf lui Tutankhamon

E timpul zborului ușor:
Desprind nisipul din clepsidră,
Cu inima arzând timidă
Privesc spre voi nepăsător.

Lovesc în ziduri cu fior
Și zgudui orice cărămidă,
E timpul zborului ușor:
Cer porților să se deschidă.

Las trupul spadă tuturor
Când lupii cer să vă ucidă,
Ca faraonu-n piramidă
De-acum mă simt nemuritor –
E timpul zborului ușor.

Cornel Cotuțiu

Meticulozitate până la acribie

La recenta apariție a volumului al III-lea din serialul „Colocvial. Fațete ale binomului autor - impactul relațional”, scos de Veronica Oșorheian la Editura „Ecou Transilvan” (2023, Cluj-Napoca), presupuneam că își păstrează aceeași scrupulozitate precum în volumele anterioare, dând „impactului relațional” consistență și persuasiune. Așa e.

Osatura cărții e aceeași precum cele două anterioare (publicate în 2012 și, respectiv 2019). Iar de atunci au urmat, peste 4 ani, al treilea episod din acest serial, încât textele și ilustrațiile să acopere 290 de pagini de tipar. Cine știe despre ce este vorba, deschide cartea mai întâi la cuprins, pentru confirmare. Da, așa e:

Cronici și recenzii (despre cărțile scriitoarei Oșorheian, apărute în acest interval), note de lector, lansări de carte, omagii, memorii, reportaje, studii, mesaje, album fotografic suplimentar.

Scriitoarei nu îi scapă nimic, când tiparul se referă la domnia sa ori când, la rândul-i, opinează pe seama altora. Iată, se fac aprecieri critice, în câteva texte, pe seama volumelor de poezii „Anotimpul macilor”, „Anotimp cernut”, a cărții de memorii (foarte apreciată în presa culturală) „Broderii pe fir de... ostășie” și „Regăriri în alt anotimp”. Vasile V. Filip o numără ca aceasta fiind a 20-a carte din bibliografia Veronică Oșorheian și o consideră ca fiind „o pledorie convingătoare pentru ce înseamnă să intri în viață cu viguroase rădăcini în cultura tradițională, să fii al unui loc și al unui neam” (...) Pe această temă, îmi vine s-o omagiez, zâmbind: Chiar dacă se află de mulți ani în...„diaspora” la Alba Iulia (pe strada, firește... Vasile Goldiș), dumneaei trăiește (prin ce scrie, prin ce simte diurn) pe cerul și pe pământul ținutului natal - Leșu Ilvei.

Doar un exemplu, în acest sens: Veghea pentru date și fapte, socotite de multă vreme a fi definitive, o determină să le cerceteze totuși din nou. Și iată, e semnificativ chiar titlul unui studiu: „Biblioteca din Leșu, mai veche de cum se știe! (Cu o incursiune nouă în istoria satului, a școlii și a folclorului său, mai vechi sau mai nou)”.

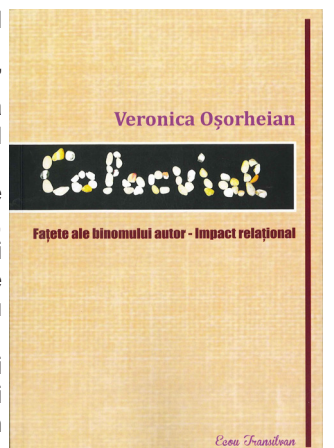
Nu omite nimic ce ar putea fi încredințat literei de tipar, în care crede ca fiind o garanție pentru situarea nuanțată în posteritate. E edificator capitolul VIII: „Mesaje (transmise/ primite prin email)”. De pildă: „Mesajul Veronicăi Oșorheian către Gabriela Mircea, din 7 august 2017. Gabi dragă, nu mai știu dacă ți-am trimis poezia „Sânul mamei”. Sau: „Mesajul lui Vasile Lechințan către Veronica Oșorheian, din 1 iulie 2020. Bună dimineața, Vă mulțumim pentru articol.” Sau: „Mesajul lui Olimpiu Nușfelean, din 18 decembrie 2020, către Veronica Oșorheian.” Sau: „Mesaje primite în 11 aprilie 2023 în publicația „Răsunetul”. Și: „Câteva mesaje culese de pe Facebook”. (Mă încercă din nou un zâmbet colegial: Parcă nu ar avea încredere în aparatele cibernetice, de aceea dă încredere tiparului.)

Firește că mă așteptam să găsesc în încheiere un bogat album fotografic, dar acum autoarea săvârșește o strașnică surpriză, în debutul lui: 47 de fotocopii ale paginii de titlu, cu dedicație autografă, de la o seamă de scriitori care i-au dăruit câte un exemplar din cărțile lor (din 2002 până în 2022); câte două pe o pagină și reluarea textului din dedicație (Nu știu să mai fi săvârșit așa ceva vreun scriitor în viață).

Pe una din copertile interioare ale cărții, Veronica Oșorheian își mărturisește, în versuri, o dilemă (a cărui modestie nu o cred):

„Căci dragă mi-a fost vorba și drag mi-a fost pământul /.../
Și cui îi pasă, oare, de secerișul meu?”

E adevărat, că nu-i ușor să duci asemenea... saci la moara... lecturii.

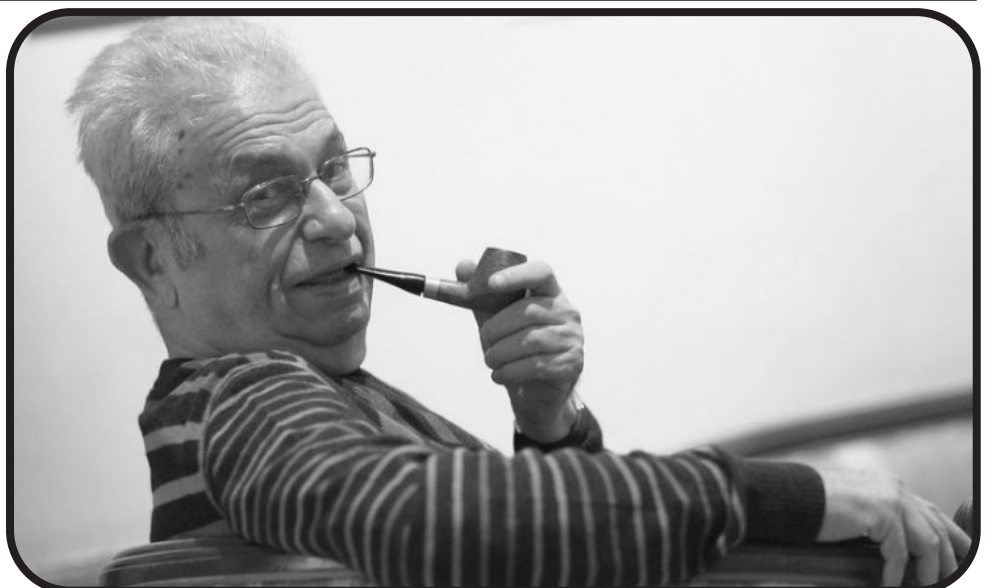

Alexandru Jurcan

Radu Cosașu și firimitura de pâine

Mereu am știut cât de mult îi datorez lui Radu Cosașu, nu numai acum, când a plecat pe o altă planetă. Puteam scrie oricând aceste rânduri, dar sunt sigur că nu i-ar fi plăcut, chiar dacă ne-a învățat să ne asumăm slăbiciunile afective. Știu că mi-a intuit aripile ficțiunii, dar și pe cele cinefile, de aceea m-a învățat să zbor, mi-a dat curaj cu discreție și rafinament. Pe vremea aceea, revista *Cinema* apărea în tiraj considerabil, lumea se abona, se informa. În 1973 Radu Cosașu mi-a publicat articolul *Personajul A.J.*, care mi-a adus o nesperată „glorie”. Cel mai mult m-a bucurat *Viața cinefilului între Cluj, Ciucea și Dârja* prin 1987, după care i-am făcut o vizită lui Cosașu la București. Parcă îl revăd și acum cu pipa și câinele fidel, pe acel fotoliu imens, cu finețea, cultura, autoironia și aerul tonic, inimitabil. Da, m-a impulsionat, mi-a adnotat primele povestiri, cu răbdare și precizie. Scria în *Cinema*: „Cum poate deveni A. Jurcan – din haltă în haltă – o cinematecă personală? Urcați în vagon cu corespondentul nostru din Ciucea!”

Așteptam revista *Tribuna* unde publica din *Povești pentru a-mi împlânzi iubita. Mă fascina umanitatea sa, dar și surprinderea esențialului*. Scria: „Nu faci nimic pentru mine, prin ce-mi dovedești că mă iubești?” (*Nu faci nimic pentru mine*). Și mai departe: „Dac-aș muri, n-ai veni să mă vezi – așa urlă și te zbați în numele unei demnități prea abstracte pentru a nu simți că sub această bucată de hârtie s-a ascuns o firimitură de pâine care-mi rupe vârful creionului...”

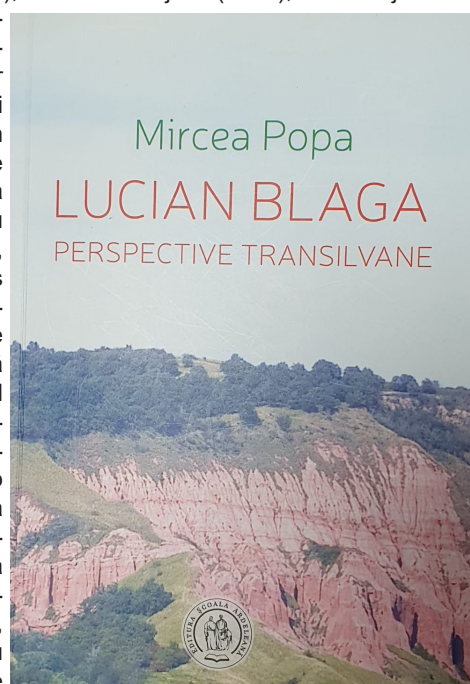

Firimitura malefică a rupt creionul creației unui mare scriitor, dar opera *maimuțelor personale, a supraviețuirilor* a ocupat cu onoare și demnitate raftul întâi al literaturii române.

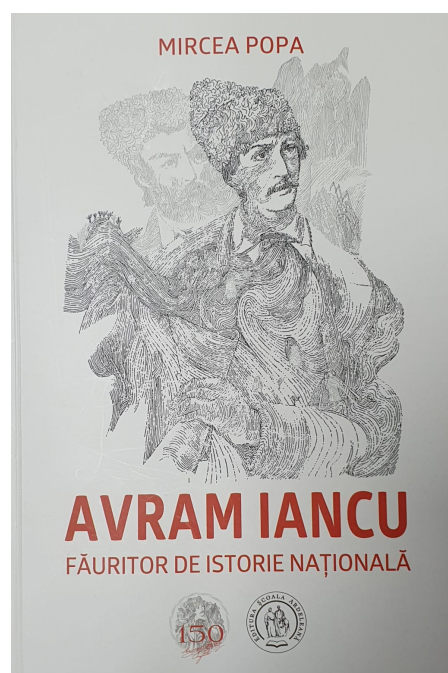
G. Moldovan

Două cărți binevenite ale istoricului literar clujean Mircea Popa

Profesorul universitar, criticul și istoricul literar Mircea Popa se află într-o continuă efervescență creatoare, numele lui putând fi des întâlnit în aproape toate revistele literare care apar astăzi în țară. El este specialist în cultivarea valorilor istorice și cultural-literare ale țării, mai ales ale Transilvaniei, pe care le promovează atât de la catedră, cât și prin scrierile sale elevate, de larg ecou în sufletul cititorilor, servind înaltelor idealuri patriotice, cauzei naționale. Mircea Popa este un scriitor prolific, deținător al multor premii și distincții din partea unor înalte foruri culturale. Iată câteva dintre acestea: Premiul „Nicolae Iorga” al Academiei Române, Medalia comemorativă „150 ani de la nașterea lui Mihai Eminescu” (1989), Ordinul Meritul Cultural în grad de cavaler (2003), Ordinul „Meritul pentru Învățământ” în grad de Comandor (2004), Crucea Transilvaniei (2009), Senior al Clujului (2010), Medalia jubiliară a ASTREI ș.a. acordate în semn de recunoștere și prețuire a unei bogate și susținute activități culturale întinse pe parcursul mai multor zeci de ani. Cine citește cu atenție cărțile și eseurile lui străbătute de un înalt patriotism și profesionalism, cu observații și precizări de mare finețe în probleme ce preocupă națiunea română, intelectualitatea sa, poate deduce cu ușurință că are de-a face cu un scriitor talentat, atent la fenomenul literar și istoric circumscris problematicii actuale cu care se confruntă cărturărirea românească, mereu preocupat de a da din cercetarea lui și cititorilor săi. Două cărți scrise în ultimul timp de către clujeanul Mircea Popa ne-au atras atenția prin actualitatea problematicii lor, cărți ce fac un real serviciu culturii române. Ele sunt scrise cu aplomb și implicare directă în istoria literară și în istoria patriei. Prima carte se numește „Lucian Blaga-perspective transilvane”, Editura „Școala Ardeleană” - 2018, având ca prefață o Închinare în care autorul precizează: „În fiecare an, la începutul lunii mai, Lancrămul devine pentru câteva zile centrul culturii românești. Aici se adună, grație activității Centrului „Lucian Blaga” din Sebeș și forței de atracție a Casei memoriale a poetului, devenită între timp Muzeu, statuile lui Ladea de la marginea satului, lângă soclul căreia au loc neuitate ceremonii, cele mai alese și mai elevate personalități ale cărturării românești... În ce mă privește, am fost prezent la Lancrăm și Sebeș de la întâile manifestări ale Festivalului Internațional „Lucian Blaga” și continuu să vin, oferind an de an publicației „Pașii Profetului” și „Caietelor Lucian Blaga” noi contribuții”. Așadar, avem aici un crez al autorului, credința că valorile trebuiesc mereu și mereu urmăriți și redată și apreciate, restituite generațiilor de cititori. Această apariție editorială despre Lucian Blaga face parte dintr-un proiect dedicat Centenarului Marii Uniri, fiind structurată în trei mari capitole: I- Biografice, II-Exegetice și III- Prieteni, exegeți, memorialiști, contestatari. În prima parte este evocat satul de naștere al autorului „Poemelor luminii”, Lancrăm, trecut în eternitate de poet prin nemuritoare versuri: „Sat al meu, ce porți în nume/ sunetul lacrimii...”, sunt înserate date și precizări biografice referitoare la tatăl scriitorului, Isidor Blaga, multe din ele oferite direct de la sursă de Dorli Blaga. Sunt rostite cuvinte omagiale la adresa lui Tit Liviu Blaga, fratele poetului, profesorului Iosif Blaga de la Brașov, unchiul poetului. Se constată claritatea demersului narativ, bogăția faptelor ce întregesc biografia unei întregi familii românești din Ardealul acelor vremuri hotărâtoare pentru soarta României. Un subcapitol se intitulează „Călătoriile poetului Blaga povestite de el însuși”, cu accent pe „Hronical și cântecul vârstelor” și „Luntrea lui Caron”. Participarea la Marea Unire, apoi, mai încoace, episodul cu Partidul Național Popular, în sânul căruia au fost chemați intelectuali de valoare ca „tovarăși de drum”, regimul despotism comunist vrând astfel să-și legitimizeze brutală instaurare la conducerea țării, sunt evenimente redată cu vervă publicistică. De menționat că Blaga s-a declarat bolnav și a refuzat propunerea asistentului său Zevedei Barbu de a face parte din Partidul Național Popular pentru a nu-și compromite mândria și ținuta intelectuală. Partea a doua, Exegetice, cuprinde observații asupra metafizicii și iubirii creștine la Lucian Blaga, activitatea poetului la ziarul „Voința”, unde și-a scris și publicat primele sale articole, relevându-se că „în literatura română doar trei scriitori s-au bucurat în viață, dar mai ales după moarte, de o admirație generală, Eminescu, Blaga și Nichita Stănescu”. Eu aș adăuga aici și pe Marin Sorescu. Un subcapitol deosebit ca număr de date și aprecieri originale este cel intitulat „Avram Iancu între eroism și firescul trăirii”, marea personalitate a Craiului Munților fiind evocată în contextul tulburătoarei drame naționale ce s-a petrecut în acel an de pomină 1848 în Ardeal, constituind subiect al unor lucrări de dramaturgie. Partea exegetică a cărții se încheie cu reflecții asupra filosofiei lui Oswald Spengler. Partea a III-a îi amintește pe unii din prietenii poetului cum ar fi prozatorul Ion Agârbiceanu, numit „sfânt părinte al literaturii române”, Vasile Băncilă, căruia îi va dedica „Spațiul mioritic”, pe Zevedei Barbu, asistentul „cu probleme”. Nu lipsesc evocări legate de renumele lui Constantin Noica, Ovidiu Drâmba, Vintilă Horia, Monica Lazăr, Pavel Apostol, cu toții legați de poet sau de opera acestuia pe care au prețuit-o în calde cuvinte.

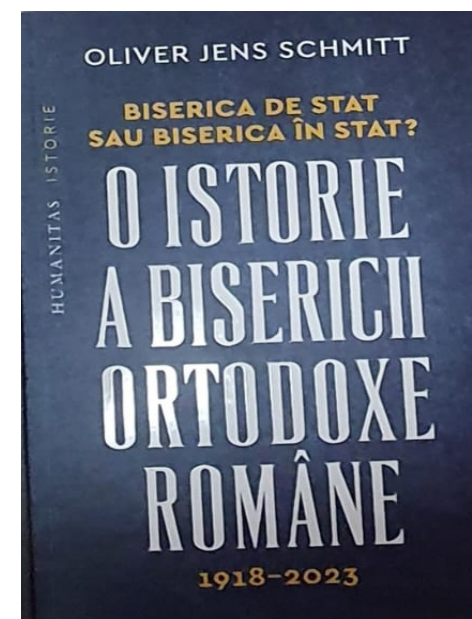
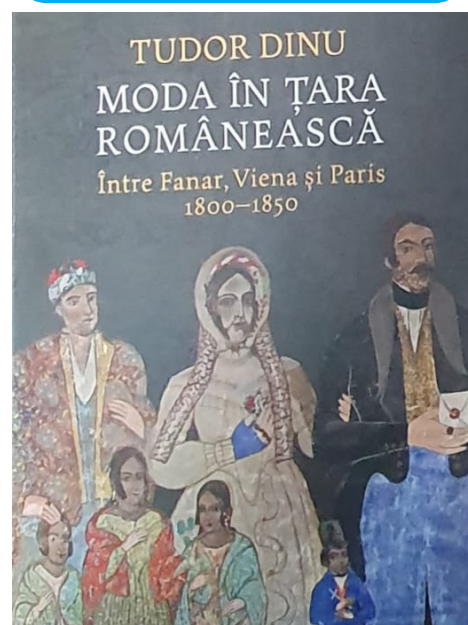

Al doilea volum este legat de scurta viață și durabila activitate a Craiului Munților, personaj de tragedie cu mari reverberații în literatura, istoria și cultura românească și se intitulează „Avram Iancu, făuritor de istorie națională”, Ed. Școala Ardeleană, 2022. În câteva cuvinte memorabile, Mircea Popa îi face portretul eroului care a însuflețit mulțimile de moți, scriind nu o pagină de istorie națională, ci mii de pagini de pe care se prelinge dârzenia, hotărârea neamului nostru reprezentat la 1848 de o mână de locuitori din Munții Apuseni pe care Avram Iancu i-a condus pe drumul greu al revoluției: „Destinul frânt și nefericit al acestui mare visător și vizionar a fost comparat nu de puține ori cu acela al lui Eminescu. Amândoi iluștri în zborul ideatic al gândirii lor, eliberată de orice sentiment meschin și limitat. În ciuda tinereții lor, au fost mari întemeietori, cu fascinante personalități, și fac parte din categoria Părinților Patriei”. Cartea cuprinde trei mari capitole: „Avram Iancu- ipostazele unui erou”, „Avram Iancu pe arena istoriei și în loc de concluzii. Cum era și firesc poate, partea întâi începe cu Mihai Eminescu, care-l numește pe Avram Iancu „arheul libertății”. Fără-ndoială Eminescu, spune Mircea Popa, a auzit din gura profesorului său din Cernăuți, Aron Pumnul despre Revoluția românească de la 1848 și de conducătorul acesteia, Avram Iancu. Apoi prezența poetului național la Blaj poate fi un episod al rememorării acelor fapte de mare mândrie națională. Mircea Popa arată în continuare cum s-a reflectat chipul și personalitatea marelui erou în memoria contemporanilor și urmașilor Craiului Munților, în presa timpului (ex. „Familia”), în conștiința poporului român. Astfel, Lucian Blaga a scris drama „Avram Iancu”- „pasărea fără somn”, Ion Pop Florantin „are meritul de-a fi scris primul roman istoric închinat eroului din Munții Apuseni”, Crăișorul fiind văzut drept „continuator al operei lui Horia”, Alexandru Ceușianu a compus un poem dramatic versificat referitor la faptele eroice ale Iancului. El a mai scris și drama „Craiu Munților”, jucată la Teatrul Național din Cluj în 1936,

Ovidiu Hulea, care-l numește pe Iancu „răzbnător al suferințelor moțești”, Mircea Tomuș, autor al unei cărți intitulate „Glonțul de argint sau adevărata moarte a lui Avram Iancu”, Teofil Răchișeanu, cu aprecieri elogioase vizavi de faptele moșilor. Porțiunea din volum care îl înfățișează pe Iancu pe arena istoriei, îl prezintă pe eroul munților student la Cluj, în anii tinereții, propunând ca locuința în care a stat să fie trecută în patrimoniul național. Dintre cei care au avut ca preocupare principală popularizarea faptelor revoluției române de la 1848, a personalității lui Avram Iancu se numără și Iosif Sterca -Șuluțiu, Al. Ciura, Gelu Neamțu, Florian Dudaș, Vasile Fodor și poate nu în ultimul rând, Silviu Dragomir, pe care Mircea Popa îi scoate din păienjenșul uitării. În concluzie, avem de-a face cu două cărți elogioase, bine scrise, în care documentul deține supremația relatărilor, mustind de idei, care ne conving că națiunii române îi revine și-n viitor un rol important în acest colț de Europă, cu toate greșelile ce le fac politicienii noștri. Putem fi mândri de trecutul nostru, dar să fim mândri și de prezent cu toate erorile de conducere ce se mai fac astăzi.

Cărți primite la redacție

Trei comune bistrițene în documente

Historiarum Anticariat de la Cluj-Napoca deține originalele unor schițe monografice, majoritatea scrise de cadre didactice, ca urmare a unui ordin nr.1370 din 1940. Îi mulțumim inimosului anticar că ne-a oferit PDF-urile acestor documente inedite spre publicare. Ele privesc câteva localități din județele Sălajul, Satu-Mare, Bihor și Bistrita-Nasăud. Pentru județul nostru ne bucurăm să avem documente legate de Poiana Ilvei, Rusul Bârgăului și Lunca. Schițele ghidurilor sunt alcătuite de cadre didactice/comandanți ai stolurilor de străjeri. În cazul comunei Poiana Ilvei este vorba despre Elena Buzilă, pentru Rusul Bârgăului, textul este semnat de S. Ciuruș, iar la Lunca este vorba de învățătoarea Olimpia Pop. Din schița comunei Agrij, jud. Sălaj aflăm că aceste schițe monografice au fost alcătuite ca urmare a unui ordin nr.1370 din 1940. Din păcate, nu reiese din niciun document cine a emis ordinul și cui s-a adresat, dar mai multe astfel de documente sunt semnate de conducători ai organizațiilor locale de străjeri.

Alice Valeria Micu

Ghidul Ținutului Someș - Comuna Poiana Ilvei

I Cadrul general Cadrul geografic

Comuna Poiana Ilvei jud. Năsăud este așezată pe Valea Ilvei, care curge paralel cu Valea Someșului Mare, având comune vecine la 12 km. înspre vest comuna Ilva Mică și la est, la 7 km. Comuna Măgura Ilvei. Comuna este împreșmuită de jur împrejur de dealuri care fac parte din Munții Rodnei.

Cadrul istoric

Comuna este înființată din vechea comună Maieru, aparținând ei până în 1772-73, dela această dată comuna a fost cămărită singur, desfăcându-se pentru totdeauna de mama ei, comuna Maieru. În 1773 a fost dat un ordin de regulare a comunei, conform planului de sistematizare din partea însuși a împăratului Francisc Iosif II, care a trecut pe aceste locuri și chiar a poposit. Din această cauză comuna este foarte frumoasă și regulat așezată de părțile străzii principale, care, pe o distanță de 1/2 km. în mijlocul satului este absolut dreaptă, dând un aspect foarte frumos comunei. În urma faptului că ordinul de sistematizare a fost dat de împărat, comuna i-a purtat numele, numindu-se Săniosif, până la venirea României Mari, când și-a reluat frumosul nume Poiana, continuată cu adaosul de Ilvei.

Cadrul social economic

Locuitorii acestei comune sunt de origine etnică curat românească. Sunt agricultori, lucrându-și pământul, care este puțin productiv, și crescători de vite.

II Monumente naturale și istorice

Astfel de monumente, deosebite, noi nu avem, atât dar regiunea care este vitregă pitorească, cum sunt toate văile din Munții Rodnei.

III Oameni de seamă

În decursul vremii această comună a dat un șir frumos de intelectuali, învățători, preoți, profesori, avocați, ingineri și diferiți funcționari, cari toți și-au îndeplinit cu cinste funcțiunile încredințate. Mulți oameni de seamă ai acestei comune au făcut parte din Reg. II grăniceresc, înființat de Maria Tereza și ca atare și-au purtat cu bravură în toate luptele „vitejia grănicerească”, vitejia „cătanelor negre”, cum îi numea Napoleon.

IV Itinerarii pentru excursii: nu sunt.

V Economia regiunii: cultivarea pământului și creșterea vitelor, industria casnică.

VI Omul, eticul, portul

Oameni bine făcuți, înalți, bine legați, cum un moral ridicat, fără viții, îmbrăcămintea frumoasă, curată, port național, curat românesc, specific regiunii.

Datinile și obiceiurile curat românești, fără nici un obi-

cei deosebit. Arta plastică și muzica, puțin dezvoltate.

VII Organizarea
Comuna este organizată conform legii Administrative. Organizația școlară, conform legii cu două puteri didactice, organizația bisericească conform Canoanelor Bisericii gr.-catolice.

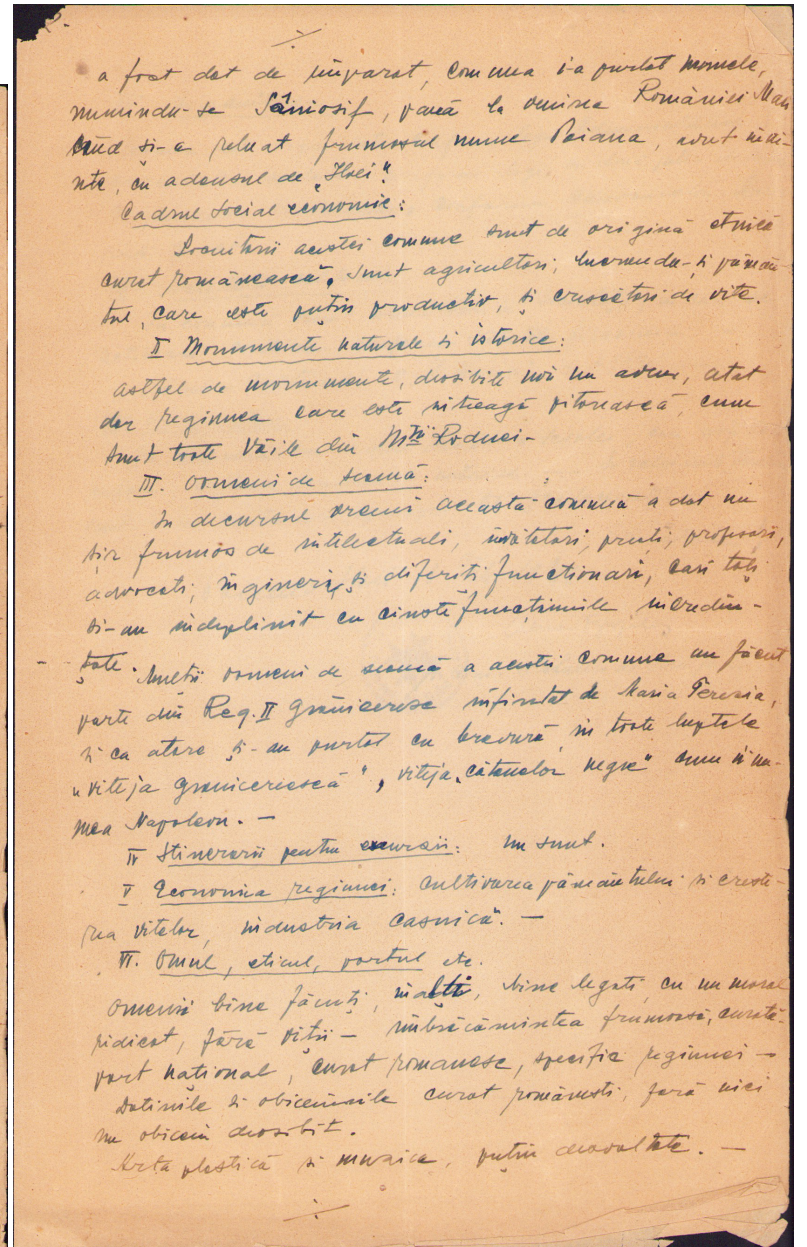
VIII Societăți culturale
În comună sunt următoarele societăți în care se activează continuu, conform statutelor fiecăruia.
1. Căminul Cultural; 2. „Sf. Maria”; 3. AGRU.

IX Biblioteci
În comună nu avem decât a școalei, care este cam redusă, nefiind fonduri de mărire. În schimb țărani sunt buni cărturari, aproape toți școlariți.

Sănătate!

Poiana Ilvei 18 Feb. 1940

Elena Buzilă
Com. Stolului de Străjeri

VII. Organizarea

Comuna este organizată conform legii Administrative. Organizarea școlară, conform legii cu două puteri didactice, organizația bisericească conform Canoanelor Bisericii gr. cat.

VIII. Societăți culturale

În comună sunt următoarele societăți, în care se activează continuu, conform statutelor fiecăruia. —

IX. Biblioteci

În comună nu avem decât a școalei, care este cam redusă, nefiind fonduri de mărire. În schimb țărani sunt buni cărturari, aproape toți școlariți. —

Poiana Ilvei 18 Feb. 1940 —

Elena Buzilă

Com. Stolului de Străjeri

Mircea Daroși

Ioan Pinte, ucenicul și prietenul monahului de la Rohia

Cunoscut prin cărțile sale de căpătâi, intitulate „Jurnalul Fericirii” și „Dăruind vei dobândi”, Nicolae Steinhardt a cucerit publicul larg nu numai în mediile bisericești, ci și în cele culturale, naționale și internaționale. Monografiile, cronicile, dicționarele, evocările, emisiunile de radio și televiziune, înfățișează oamenii un monah sincer, deschis, care a abordat în mod admirabil cuvintele Mântuitorului ce i-au robit inima. El s-a bucurat de prietenia unor oameni minunați, cărora le-a acordat cele mai frumoase interviuri și dialoguri literare.

Unul dintre aceștia este preotul și poetul Ioan Pinte, devenit ucenicul și prietenul său cel mai devotat, căruia avea să-i împărtășească tainele vieții sale. Drumurile lor s-au intersectat la vremea unei binecuvântate clipe, când s-au întâlnit în acel spațiu de mare sfințenie, la mănăstirea Rohia. Era un loc pe care Ioan Pinte îl frecventa încă din copilărie, după cum îl descrie în amintirile sale: „Un drum șerpuit care urca printr-o pădure, pe un deal. Mergeam acolo în copilărie, cu mama. Era un decor care mi se părea de basm, ireal. O pădure transformată de anotimpuri, adâncă, bătrână, plină de șoapte și de mister”.

Magia acestei priveliști l-a fermecat și pe Nicolae Steinhardt. Rohia a devenit pentru el o mănăstire de suflet, iar episcopul Justinian, pe care-l cunoscuse în acei ani, avea să-l lipească pentru totdeauna de acest spațiu. Aici a descoperit cea mai mare bibliotecă din Transilvania, care îl atrăgea ca un magnet. Cuprindea cărți din diferite domenii: literatură, teologie, filozofie, istorie, știință și altele. Atracția pentru acel loc o avea și tânărul din Runcu Salvei care revenea acolo ori de câte ori simțea că are nevoie să se încarce spiritual. Din amintirile sale am aflat că, într-un moment de revelație, sau de premoniție, când se afla în anul II la liceul din Beclean, a fugit la Rohia, hotărât să rămână acolo pentru totdeauna. „Am stat doar câteva luni. Într-o bună zi, a venit după mine miliția, dar și inspectorul de română, un om extraordinar, care avea să mă ajute după aceea. M-au convins să mă întorc în lume și am făcut-o cu inima îndoită, pentru că mă despărțeam greu de locul acela. În realitate, o parte din mine a rămas acolo, și am știut întotdeauna că o să mă întorc cumva într-o zi”.

Despre Nicolae Steinhardt a aflat tot de la episcopul Justinian, dar și din articolele publicate în revista „Steaua”, pe care le citea cu nesăț. Pe viitorul său magistrul l-a cunoscut personal în anul 1980, la o întâlnire din cadrul cenaclului „Seaculum” din Beclean, apoi la Bistrița și în nenumărate rânduri la Rohia, momente care au pus pecetea unei mari prietenii ce îi vor marca drumul în viață, așa cum, plin de satisfacție, avea să spună mai târziu: „El mi-a deslușit cumva drumul. Avea această vocație, a maestrului, dar eu simțeam între noi legătura, în primul rând cea sufletească. Și pe viață. M-a vegheat întotdeauna, s-a interesat întotdeauna de ceea ce făceam și ceea ce eram, a fost lângă mine mereu, apoi lângă mine și familia mea, pe care îndrăznesc să cred că a iubit-o, căci a făcut față de noi gesturi extraordinare”.

Lecțiile profesorului său predate în aer liber, însemnau înainte de toate o chemare spre cea mai frumoasă vocație. Legătura lor intimă, caldă, sufletească s-a păstrat până la 30 martie 1989, când Nicolae Steinhardt s-a stins din viață. Înainte cu două zile îi trimisese o scrisoare testamentară: „Dragă Ioane, o duc din ce în ce mai greu cu angina pectorală. Crize din ce în ce mai dese și mai dureroase. Se prea poate să nu mai am decât puțin... Aș dori totuși să încerc să las în urma mea o dovadă, o mărturie de credință creștină”.

Și într-adevăr i-a lăsat moștenire manuscrisele și dactilogramele păstrate în secret la Rohia, documente care, au stărnit apoi valuri scandalozose. Mărturisirile monahului nu s-au risipit însă în neant. Ioan Pinte le-a așternut în volumele: „Primejdia mărturisirii”, o carte document care punctează momente esențiale din viața spirituală a lui Nicolae Steinhardt și, „Mic jurnal discontinuu: însemnările unui preot de țară”, despre care se spune că, „are meritul de a fi marcat ieșirea la rampă a unuia dintre spiritele „noi”, dar autentice ale Ortodoxiei românești, care are multe de spus, mai ales pe fundalul mântuit de fariseisme contemporane”. Dacă viața lui a fost un lung șir de suferințe, fiind condamnat la 12 ani de muncă silnică, sub acuzația că a uneltit împotriva regimului communist, trecând prin închisorile de la Jilava, Gherla și Aiud, nici opera sa n-a scăpat de ochiul vigilent al securității.

Manuscrisele sale erau confiscate, iar cele ajunse la tipar, cenzurate. Chiar și înmormântarea a fost supravegheată de securitate. Abia după 1990, opera lui Nicolae Steinhardt a intrat în atenția editorilor și a celor interesați de personalitatea acestui reprezentant al culturii și spiritualității românești.

În cuvinte simple, dar pline de alee simțăminte, Ioan Pinte îi creionează un veritabil portret: „Era foarte special, felul în care mergea, felul în care vorbea, gesticula, zâmbea, totul era deosebit. Era luminos. Îi plăcea să se plimbe în natură. De câte ori n-am mers împreună în Poiana Lighetului, sus, pe cărarea deasupra Rohiei, printre ierburi și printre copaci, vorbind câte-n lună și în stele. Ni se auzeau gândurile acolo, iar deasupra, printre crengi, se vedea cerul și norii. Vocea lui îmi sună și acum în urechi, era smerit și puternic în același timp, privirea lui era în permanentă mișcare, trădând extraordinara lui eferescență interioară. Gesticula amplu. El nu doar spunea, ci el era ceea ce spunea”.

Pentru Ioan Pinte și pentru contemporaneitate, monahul de la Rohia a rămas un model de intelectual rafinat care și-a trăit viața într-o perpetuă căutare a fericirii prin cultură și credință.

Elena M. Cîmpan

Un înger de carte

Motto: „Stau praznicele ca mărgelele/ Crăciunul și Paștile Anul Nou Rusaliile”

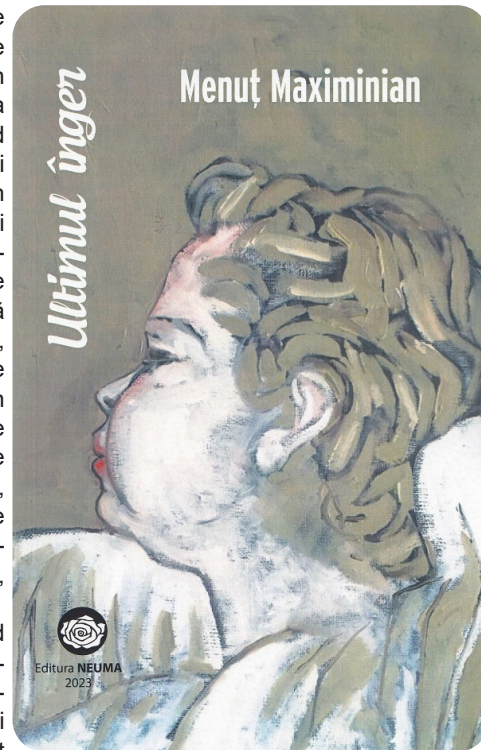
Când ființa se vede alungată și de pe pământ, ca altă dată din Rai, simțind singurătatea ca pe-o apăsare, când decorul zilei nu o mai mulțumește, căutând în permanență alte spații potrivite, când la fereastră se adună gânduri de tot felul, aceasta înceacă să dea curs unei porniri, ce îi caracterizează pe majoritatea poezilor, din vremuri romantice, clasice ori contemporane. Este vorba despre o întoarcere, de cele mai multe ori către copilărie, unde se mai deschid drumuri, spre natură, spre cer, spre sine.

Scrinul proaspătului volum de poezii, „Ultimul înger”, subintitulat „Poezii pentru cei mari și cei mici”, Menuț Maximinian îl atrage în capcana titlului pe cititorul naiv și sentimental. În primul rând, se asigură că volumul apare la o editură bine cotată în ultima vreme, „Neuma”, Cluj, 2023, având-o ca editor pe Andreea H. Hedeș. În al doilea rând, numărul decent al poeziilor, pentru o nouă apariție, 48, cu ilustrații și coperta I, de Marcel Lupșe, cu aprecieri scrise de Horia Bădescu, Constantin Cubleşan, Nicolae Avram, pe coperta a IV-a, conferă cărții un statut, de susținere, de valorizare încă dinaintea lecturii. Horia Bădescu, de altfel, semnează și cuvântul de început al cărții, cu aprecieri potrivite asupra lumii propuse de către Menuț Maximinian: „o lume în care dimensiunea transcendentă a omului se află sub asediu”, „în care Dumnezeu coboară uneori să-l cerceteze pe acesta (pe om, n.n.), și „în care existența și transcendența se întrepătrund, într-o viziune de o fermecătoare puritate și naivitate.”

Revenind la poet, și la poezia lui, acesta propune un element de noutate în alcătuire, lăsând titlurile să facă parte, ca prim vers, din poezie: „E timpul să deschidem larg/ Inima și ochii...”, „Rostul lumii s-a pierdut/ Îmi spune îngerul cu față de om...”. Ideatic, poeziile se înscriu temei filosofice, cu ramificații în elucidarea destinului, în stabilirea unei legături de familie cu zona telurică, în care mai sunt urme de sfințenie, dar și cu zona astrală, percepută ca o recompensă a neliniștii, cu semele ce vin de sus, cu prezență-absență, dintre care cea mai pregnantă este cea a bunicii (în fapt, un fel de „personaj” principal al cărții).

Poetul trăiește și scrie, parcă, dintr-o datorie față de neam, este urmărit de glasuri ce vin din adâncul vremii și cărora le dă crezare și ascultare. De adăugat lumilor recunoscute de către Horia Bădescu în carte, și pe cea magică, „Tărâmul meu e magic/ Cu grădini în care se plimbă/ Sub fereastra lui Dumnezeu/ Îngeri și păsări...” Uneori, poezia lui Menuț Maximinian ia forma unui discurs liturgic, „ca o mantie a mângâierilor/ Un Talisman al apărării”... Fiecare poezie conține cel puțin un cuvânt desprins din textele sfinte, din sfera îngerilor, a enigmelor, a rugăciunilor, a ființelor, culminând cu experiența călătoriei la Ierusalim și a surprinderii ei în „Port lumii în brațe”: „Îmi odihnesc oasele păcătoase/ pe Marea Mediterană/ În Portul Haifa, corăbii/ Îngeri descarcă suflete/ (...) În piatra seacă a Israelului/ Încolțește Cuvântul”...

Pentru Menuț Maximinian, cuvântul a încolțit demult și timpul pe care îl are la dispoziție îl va ajuta să crească împreună.

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Redactor șef: Menuț Maximinian; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Olimpiu Nușfelean, Icu Crăciun; Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu;

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximinian - președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menuțmaximian@yahoo.com.